

Művelődés – Népfőiskola – Társadalom



A MAGYAR NÉPFŐISKOLAI TÁRSASÁG KIADVÁNYA – 2024/2

„Jobb polgárt, jobb hazafit, s jobb embert nevelni, ez a népfőiskola célja” (Móricz Zsigmond)



„Az ember küzdelme,
hogy lehetőségeihez méltó
legyen”



Bajusz Klára
**A Pécsi Szenior
Akadémia**



A XXIV. évfolyamát zárta
a Puztahencsei
Népfőiskola



A mindenki számára
elérhető felnőttoktatásnak
és tanulásnak **kiemelt**
európai prioritássá kell válnia

Érdeklődéssel hallottam, hogy a közösségi művelődés megújításának programját Németh László Tervnek fogják hívni.

Öregedő társadalmunknak fokozott figyelmet kell fordítania egyre népesebb idősebb generációinak jólétére.

2024. április 6-án ünnepélyes emberekkel telt meg a helyi művelődési ház nagyterme,

Egyesületünk 1989. áprilisában alakult meg a Szentendrei-szigeten, a Pócsmegyerhez tartozó Surányban.



Farkas Éva

A minőségi oktatás nélkülözhetetlen a társadalmi fejlődéshez

Tartalom



Múlt – jelen – jövő 3

A minőségi oktatás nélkülözhetetlen a társadalmi fejlődéshez 5

„Az ember küzdelme, hogy lehetőségeihez méltó legyen” 19

Bajusz Klára
A Pécsi Szenior Akadémia 30

A XXIV. évfolyamát zárta a Pusztahencsei Népfőiskola 32

A mindenki számára elérhető felnőttoktatásnak és tanulásnak kiemelt európai prioritássá kell válnia 38

A Magyar Népfőiskolai Társaság folyóirata

Felelős kiadó az MNT elnöksége
Felelős szerkesztő: Bardócz-Tótor András, az MNT elnöke
Szerkesztő: Mihályfi Márta
A megjelenést támogatta: Mindszenthalláért Alapítvány
Szerkesztősége: 8282 Mindszenthalla, Jókai u. 40.

www.nepfoiskola.hu
marta@nepfoiskola.hu

ISSN: 1218-1455

Múlt – jelen – jövő

Immár 11. alkalommal találkoztunk a diófák alatt idén június utolsó hétvégéjén. Kivételesen nem vett részt külső előadó a beszélgetésen, „belső” szakmai tanácskozásnak szántuk az együttlétet.

Természetesen a valamennyi résztvevőnek legfontosabb témáról, a népfőiskolákról, az elmúlt másfél-két évtizedben körülötte kialakult helyzetről őszintén, kendőzetlen nyíltsággal tudtunk beszélgetni. Arról, hogy mennyire távolodott el mára a kultúrpolitikai irányítással működő, felülről kreált magyarországi népfőiskolai „hálózat”-nak nevezett, de korántsem úgy működő szerveződés a valós népfőiskolai értékektől. Azoktól az értékektől, amelyek a népfőiskola közreműködésével, segítségével évszázadot meghaladóan segítik és fejlesztik Európa különböző, legsikeresebbek közé tartozó államaiban az állampolgárok alapvető jogait a művelődéshez, képzettséghez, a demokratikus jogaik megismeréséhez és aktív gyakorlásához, saját, egyéni értékeik felfedezéséhez.

Mert ez a valódi népfőiskola célja és feladata – működjön bárhol is.

A találkozáson végeredménye minden várakozást felülmúlt a jövő megtervezését illetően is – konkrét tennivalók meghatározásával és elfogadásával, a széleskörű együttműködés felelevenítésével a Magyar Népfőiskolai Társaság keretein belül. Az azóta eltelt időben pedig már konkrét, eredményes lépések történtek és minden reményünk megvan arra, hogy helyes irányban folytatni tudjuk a közös elképzelések megvalósítását.

A találkozáson megemlékeztünk néhai elnökünk, Szigeti Tóth János halálának ötödik évfordulójáról, és az alábbiakban írásban közöljük a sírnál elmondott beszédet. (Szerk.)

Odüsszeusz:

„*Ha valaha elbeszélük történetemet, mondják el majd, hogy óriások közt éltem.
Az ember úgy kél és dől, akár az őszi búza, de néhány név soha nem merül feledésbe.*

Nem tudom, pontosan mikor ismertem meg Szigeti Tóth Jánost. Valamikor a 80-as évek végén, amikor a változás előjelei mutatkozni kezdtek, de talán nem is érdekes a konkrét dátum, hiszen olyan, mintha mindig is ismertem volna. Lassan vált példaképemmé és azóta is az maradt, velem van. Igazgató helyettes volt a Magyar Művelődési Intézetben és akkor indult a közművelődésben a „Nyitott házak mozgalom”. Lényege, hogy a művelődési házak működése a településen élők igényéből induljon ki, arra szervezzék a tevékenységüket, a programjaikat, a helyi közösségek erősítése támogatása érdekében. A terjesztői magatartást felváltotta a fejlesztői gondolkodás. Új szelek fújtak az intézményi működésekben, amit főleg Beke Pál, Varga Tamás, Vercseg Ilona, és persze Makovecz Imre neve fémjelzett.

A Ceredi Faluház ezeknek a gondolatoknak a jegyében épült és ott lehettem hirtelen igazgató 25 évesen. Óriási nyüzsgés volt, éreztük, hogy valami történik, és még több minden változni fog, ...ezek történelmi pillanatok voltak.

Az intézményi mozgolódás, változás mellett egyre erőteljesebbek lettek a civil kezdeményezések is, vagy a kettő összeforrt - hiszen a szereplők ugyan azok voltak.

Így találkozhattam Szigeti Tóth Jánossal, és a népfőiskolai szerveződésekkel, többek között a Budapest Környéki Népfőiskolai Szövetséggel, no meg a falufejlesztéssel és persze Kemény Bertalannal, Nagy Júliával, Labbancz Mariannal. Minden mozgásban, forrásban, lendületben volt.

Szigeti Tóth János ebben a kreatív káoszban teremtett számomra rendet, mutatott irányt, vezetett az úton. Mindig csodáltam csendes magabiztosságát, széleskörű tudását, hogy nem veszítette el a perspektívát, ahogy az európai ügyekről, nemzetközi tendenciákról beszélt, írt, gondolkozott, de ugyanolyan fontos volt a helyi, a kicsi, a szövetséget egyben tartó részletek iránti nyitottsága is.

Emlékszem sokat beszélgettünk a Nagykátai Kalotot újra alapító, működtető Gedai Gyula bácsiról, a nagykátai modellről, és arról, hogy ki kellene adni, meg kellene írni az ő történetét, mert ez is fontos.

Jánosnak köszönhetem, hogy az életem fontos meghatározó része lett a népfőiskola, a közösségfejlesztés, a helyi cselekvés, az aktív, cselekvő állampolgárság. Megszámlálhatatlan, konferencián, belső képzésen, szervezetfejlesztésen vehettem részt, ahol János segítségével változtam, fejlődtem.

Így vált mesteremmé példaképemmé, viszonyítási ponttá. Az, hogy ismerhettem, nagy ajándéka az életemnek, számomra sosem távozott el igazán, gyakran eszembe jut egy-egy gesztusa, gondolata, most is velem van, hiszen kitörülhetetlen nyomokat hagyott bennem.

Megdöbbenéssel és szomorú szívvel fogadtam a hírt, hogy távozott.

Vigasztaló csak az, hogy milyen sokat hagyott ránk, milyen sokat tanultam, tanulhattunk tőle – tanulunk még ma is.



Varga-Farkas Gyula

Farkas Éva*

A minőségi oktatás nélkülözhetetlen a társadalmi fejlődéshez**

Absztrakt

Az oktatás színvonala döntő hatással van az egész társadalom minőségére és kutatások széles köre bizonyítja, hogy az oktatás minősége ok-okozati összefüggésben áll a gazdasági és társadalmi fejlődéssel. A magasabb végzettségi és műveltségi szint nem csak a jobb foglalkoztatottsági és jövedelmi viszonyokkal mutat szoros összefüggést, de pozitív hatással van a várható élettartamra, az egészségi állapotra, az életminőségre és a szubjektív jóllétre, valamint csökkenti a szegénység és a társadalmi leszakadás kockázatát. Az oktatásba való befektetés tehát az oktatáson kívüli szakpolitikai területek céljainak hatékonyabb megvalósítása szempontjából is előnyökkel jár.

Miközben a legnagyobb kihívást az emberek továbbképzése és felzárkóztatása jelenti a gyorsan változó munkaköri készségigényekhez, azzal a ténnyel is szembeülni kell, hogy a felnőttek jelentős része súlyos alapkompeticiahiánnyal küzd, ami nemcsak a foglalkoztatóságukat korlátozza, hanem az információkhoz és a tanuláshoz való hozzáférésüket, és a mindennapi életük hatékony menedzselésének képességét is. A halmozódó kihívásokra leghatékonyabban az oktatás minőségének növelésével lehet válaszolni.

A tanulmány a képzettség és az egyéni, társadalmi, és munkaerő-piaci boldogulás közötti összefüggések elemzésével igyekszik felhívni a figyelmet a tanulás és a minőségi oktatás jelentőségére, illetve annak egyre nyilvánvalóbb hiányára.

Kulcsszavak: oktatás; minőség; társadalmi fejlődés

Bevezetés

Az egy időben jelentkező globális megatrendek – ipar 4.0, digitális és zöld átállás, klímaválság, migráció, COVID, gazdasági válság, háború, elöregedő társadalom, kulturális diverzitás, értékválság, emberi jogok korlátozása stb. – egymásra rétegződő hatásai alapjaiban változtatják meg életünket, munkánkat és emberi kapcsolatainkat. Az a tény, hogy az egyéni, szervezeti és osztálytársadalmi fejlődésnek a folyamatos és komplex változásokhoz való rugalmas és tudatos alkalmazkodás képessége a záloga, minden korábbinál jobban felértékeli a tanulás jelentőségét, amely a transzformációs képességek mozgósításával segítheti a fiatalokat és felnőtteket abban, hogy a változások passzív „elszenvedői” helyett azok hordozóivá és hasznélvezőivé váljanak.

Miközben a munkaköri készségigények alapvetően megváltoznak, a felnőttek egyötöde a mindennapi életvitelhez szükséges alapkompeticenciákkal sem rendelkezik, amely az iskola-rendszerű oktatás funkciózavaraira és minőségi problémáira is felhívja a figyelmet. Az oktatás színvonala döntő hatással van az egész társadalom minőségére és kutatások széles köre bizonyítja, hogy az oktatás minősége ok-okozati összefüggésben áll a gazdasági és társadalmi fejlődéssel. A rossz minőségű oktatás hátrányt okoz az egyén, a társadalom és a gazdaság számára is, a jó minőségű viszont jelentős fejlődést hozhat. Magyarországon a gazdasági növekedés üteme – több más tényező mellett – a lehetségesnél rosszabb oktatási minőség

Az oktatás színvonala döntő hatással van az egész társadalom minőségére

következtében is jelentősen elmarad a fejlettebb, jobb minőségű oktatással rendelkező országok mögött (Polónyi, 2023). Az oktatásba történő beruházás az oktatáson kívüli szakpolitikai területeken – foglalkoztatás, egészségügy, társadalmi felzárkózás stb. – is megtérül. Ennek ellenére az oktatási rendszer egymásra halmozódó problémái reflexiók és érdemi megoldások nélkül maradnak és egyelőre nem látszik szándék és akarat az oktatás minőségének érdemi fejlesztésére.

Változó munkaköri készségigények

A technológiai és gazdasági változások a munkaerőpiacra és a munkavégzés körülményeire gyakorolják a legszembetűnőbb hatást. A digitalizáció és az automatizáció egyelőre bizonyosan nem váltja fel, de alapvetően megváltoztatja az emberi munkavégzés körülményeit. Felbomlanak a hagyományos karrierutak és az új munkakörökhöz, valamint a meglévő állások megváltozott készségigényeihez nemcsak az alacsony státuszú, de a jól képzett és magas presztízsű munkakörökben is rendszeres megújulásra lesz szükségük a munkavállalóknak. A CEDEFOP 2035-re szóló munkaerő-piaci előrejelzése megerősíti, hogy a magasan képzett munkaerő iránti kereslet növekedése gyorsan bővül, a közepesen képzettek csoportja viszonylag stabil marad, az alacsony képzettségű munkaerő foglalkoztatása pedig csökken (CEDEFOP, 2023). „A jövő munkahelyei fejlett kognitív képességeket és kreativitást, magasabb képzettséget, valamint fejlett szociális és érzelmi készségeket fognak igényelni” (Fine et al., 2018, p. 20). Az iparág-specifikus tudás mellett a Világgazdasági Fórum 2023-as 803 vállalat megkérdezésén alapuló készségelőrejelzése az első három helyen a kreatív gondolkodás, az analitikus gondolkodás és a technológiai írástudás felértékelődését vizionálja 2027-re. Különösen figyelmet érdemlő, hogy a további kulcskészségek között olyan szociális és érzelmi attitűdök állnak, mint a kíváncsiság és az egész életen át tartó tanulás; a reziliencia, rugalmasság és agilitás; valamint a motiváció és önismeret. Ez arra utal, hogy a munkáltatók magasra értékelik a munkavállalók rugalmas alkalmazkodási képességét, valamint a tanulásra való nyitottságát és hajlandóságát. A tíz legfontosabb kompetencia között szerepel még a rendszerben való gondolkodás, a mesterséges intelligencia és big data, a tehetséggondozás és a szolgáltatásorientáltság és ügyfélszolgálat (World Economic Forum, 2023, p. 39). Egy a munkavállalók és munkaadók körében végzett friss magyar kutatás eredménye is azt mutatja, hogy a korábban elvárt munkavállalói kompetenciák hátrébb sorolódnak és a transzverzális kompetenciák határozzák meg a jövő munkaerőpiacát (Századvég Konjunktúrakutató Zrt, 2023). Ezen tendenciák fényében talán jobban érthető, hogy miért szerepelnek a képesség és tudás elemek mellett az attitűdök és az autonómia-felelősség kategóriák is a felsőoktatásban 2017-től, a középfokú szakképzésben és felnőttképzésben 2020-tól bevezetett tanulási eredmény szemléletű képzési és kimeneti követelményekben és programkövetelményekben. A tanulási eredmény a kimenetszabályozás, valamint a tanulás- és tanulóközpontú tanulás- és tanításszervezés kulcsfogalma. A tanulási eredmény egy adott tanulási szakasz végére elérni kívánt követelményeket határoz meg. Ez a szemléletmód a „tudás gazdagabb értelmezését teszi lehetővé, mivel a tanulási eredményként megfogalmazott tudáshoz, annak működésére ható nézetrendszer, attitűd, önállóság és felelősségvállalás minősége is hozzátartozik” (Farkas, 2017, p. 14). Könnyű belátni, hogy egy szakember elképzelhetetlen önállóság és a saját munka iránti felelősségérzet nélkül. Az attitűdök pedig jelentősen befolyásolják a munkavégzés eredményességét. Az oktatás során az attitűdök formálásával erősíthetjük az értékteremtő magatartást és közvetít(het)jük az iskolai/vállalati/szakmai kultúrát és elvárásokat. Kérdés, hogy az alap-, közép- és felsőfokú oktatásban oktatók felkészültek-e az új kihívásokra és képesek-e az előbbieken felsorolt nélkülözhetetlen készségek és attitűdök eredményes fejlesztéséhez és formáláshoz szükséges módszertani kultúraváltásra.

Az első három helyen a kreatív gondolkodás, az analitikus gondolkodás és a technológiai írástudás felértékelődését vizionálja

Új munkaköri készségigények versus súlyos alapkompeticiahiány

Míg a technológiai fejlődés megállíthatatlan és a munkavégzéshez szükséges kulcskompetenciák átalakulnak, szembe kell nézni azzal a ténnyel is, hogy a felnőtt lakosság jelentős része súlyos alapkompeticia hiánnyal küzd. A Felnőttek Nemzetközi Képesség- és Kompetencia-mérési Programja (Programme for the International Assessment of Adult Competencies, PIAAC) a 16-65 évesek olyan transzferábilis készségeit – szövegértés, számolási készség, problémamegoldó készség információtechnológiai környezetben – méri, amelyek bármilyen szakmai környezetben felhasználhatóak és a munkahelyi és a mindennapi életben való boldogulást és sikerességet pozitívan befolyásolják. Az adatok azt mutatják, hogy a magyar felnőttek 18,5 százaléka (körülbelül 1,14 millió felnőtt) teljesített a legalacsonyabb, 1. vagy 1. alatti szinten¹ a szövegértést mérő teszten (OECD átlag 19,8%). Ez a szövegértési szint az alapszókincs megértéséhez és egyszerű szövegek elolvasásához elegendő. A legtöbben a 2. (38,7%) és 3. szinten (35,4%) teljesítettek. A felnőttek 6,4 százaléka teljesített a 4. szinten, szemben a felmérésben részt vevő OECD-országok 9,5 százalékos átlagával. A 4. szinten a válaszadók képesek összetett vagy hosszú, feltételes és/vagy konkurens információkat is tartalmazó szövegekben található információkat egységesíteni, értelmezni, és összesíteni. Az 5. szinten a felnőttek 0,2 százaléka teljesített (OECD átlag 0,5%) (OECD, 2021; Lannert & Holb, 2021).

A számolási készség területén a magyar felnőttek az OECD átlag feletti teljesítményt érték el, ugyanakkor a felnőttek 17,7 százaléka (körülbelül 1,01 millió felnőtt) teljesített a számolási képességben a legalacsonyabb 1. szinten vagy alatta (OECD átlag 23,5%). A 2. és 3. szinten teljesítők aránya 32,2 és 35,5 százalék. Biztató, hogy a 4. vagy 5. szinten teljesítők aránya 13,9 százalék (OECD átlag 10,9%) (OECD, 2021; Lannert & Holb, 2021).

Azok a felnőttek, akik az 1. vagy az alatti szinten teljesítenek, a mindennapi tevékenységhez szükséges alapkompeticiaakkal sem vagy nem elégséges szinten rendelkeznek. Ugyanakkor a szövegértésből és számolási készségből a 2. szinten teljesítők helyzete is kritikus, mert lehet, hogy aktív munkavállalóként a jelenlegi munkateljesítményükhöz megfelelő készség szinttel rendelkeznek, ugyanakkor nehézségekbe ütközhetnek, hogy lépést tartsanak a változásokkal, különösen technológiai, a digitális vagy zöld készségek iránti új igényekkel.

Jelentős a kompetenciahiány a problémamegoldás információtechnológiai környezetben készségterületén. A felmérésbe bevont felnőttek 14,4 százalékának nem volt semmilyen számítógépes tapasztalata, és 42,6 százalékuk (körülbelül 2,6 millió felnőtt) teljesített a legalacsonyabb 1. szinten a számítógépes problémamegoldást vizsgáló felmérésben. Ők gyakorlatilag csak e-mailezni tudnak, esetleg egyszerűbb szoftverek használatára képesek (OECD, 2021; Lannert & Holb, 2021). A lemaradást mutatja a digitális gazdaság és társadalom fejlettségét mérő mutató (DESI) is, mely szerint az emberek kevesebb, mint fele (49%) rendelkezik legalább alapszintű digitális készségekkel, ami elmarad az 54 százalékos uniós átlagtól (European Commission, 2022). A digitális kompetenciák hiánya nemcsak a foglalkoztathatóságot csökkenti (a munkakörök 90 százalékában szükség van digitális kompetenciákra) de gátolja az információkhoz és a tanuláshoz való hozzáférést, a kapcsolattartást másokkal és a mindennapi ügyek intézését.

Miközben a magabiztos szövegértés és számolási készség alapozza meg minden más (beleértve a digitális intelligenciát és problémamegoldási képességet) kompetencia eredményes fejlesztését és a hatékony tanulást is, az alapkészségfejlesztés nem prioritás a hazai felnőttképzésben, mert nincs közvetlen munkaerőpiaci kimenete. Ugyanakkor az alapkompeticia

A felnőtt lakosság jelentős része súlyos alapkompeticia hiánnyal küzd

¹ Hat készség szintet határoznak meg a szövegértési és a számolási készség esetében (1-5. szint, illetve 1. szint alatt) és négyet a problémamegoldási készség információtechnológiai környezetben esetében (1-3. szint, illetve 1. szint alatt). A PIAAC felmérés Magyarországon 2017 augusztusa és 2018 áprilisa között valósult meg, mintegy 6150 16 és 65 év közötti felnőtt bevonásával.

hiánya számos hátránnyal jár, hiszen az alacsony készség szinttel rendelkező felnőttek kevésbé vesznek részt tanulásban, jellemzően tartós munkanélküliek, ha dolgoznak, akkor alacsony presztízsű munkát végeznek, rossz körülmények között élnek és akadályozottak a legegyszerűbb mindennapi tevékenységeikben, mint pl. vásárlás, pénzkezelés, betegápolás, digitális eszközök használata, hivatalos ügyek intézése, tájékozódás, információk és hírek megértése stb.

A magasabb iskolai végzettség és az alapkészségek szintje között pozitív összefüggés mutatkozik minden országban. Mindhárom PIAAC képességterületen a magasabb végzettségűek OECD átlag feletti jobb teljesítményt nyújtottak Magyarországon, de a különbség végzettségi szintek és készségterületek szerint változó (OECD, 2021). A szövegértési eredményeket tekintve a diplomások jelentősen jobban teljesítettek a legfeljebb értetségivel rendelkezőknél. Az azonban már elgondolkodtató és szakpolitikai beavatkozásra is okot adó adat, hogy a szakmunkás és az általános iskolai végzettségűek teljesítménye között szinte alig van különbség (Lannert & Holb, 2021).

Felnőttkori kompetenciahiány versus gyerekkori tanulási eredményesség

A felnőttkori alacsony kompetenciaszint, illetve kompetenciahiány a gyerekkori iskoláztatásra vezethető vissza. A nemzetközi tanulási teljesítménymérés (Programme for International Student Assessment, PISA) a 15 éves tanulók körében vizsgálja, hogy a szövegértés, a matematikai- és természettudományi műveltség területén milyen mértékben rendelkeznek azokkal a képességekkel, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy a társadalmi és gazdasági élet teljes értékű résztvevőivé váljanak.

1. táblázat: PISA eredmények a szövegértés és a matematikai műveltség területén

	Szövegértés 2. szint alatt	Matematika 2. szint alatt
2012	19,7%	28,1%
2015	27,5%	28,0%
2018	25,2%	25,7%

Forrás: Oktatási Hivatal, 2013, 2016, 2019 alapján saját szerkesztés

2015-ben a vizsgált 15 éves tanulók 28 százaléka, 2018-ban egynegyede nem érte el a 2. képességszintet, amely a társadalmi életében való teljes értékű részvétel minimumszintjének tekinthető. A 2. szint alatti teljesítmény nem elegendő ahhoz, hogy a fiatalok tevékenyen és hatékonyan vegyenek részt a társadalom életében, és jóval kisebb az esélyük arra, hogy felsőfokú végzettséget szerezzenek, vagy legalább átlagos jövedelemre tegyenek szert (Oktatási Hivatal, 2013, 2016, 2019). A helyzet tovább súlyosbodhat, mivel a nemrégiben közzétett 2022-es országos kompetenciamérés eredményei arra hívják fel a figyelmet, hogy a magyar diákok szövegértési képességeivel komoly baj van, és a digitális készségeik is gyengék. A nyolcadikosok 40 százaléka az alapszint alatt teljesített a szövegértésben és a digitális eszközök használatában (Oktatási Hivatal, 2023). Az eredményekben nyilvánvalóan közrejátszik a COVID alatti online oktatás eredménytelensége és a mérőeszközváltás is, ugyanakkor a visszaesés jelentősebb, mint az az említett tényezők miatt indokolt lenne.

A fiatalok és felnőttek kompetenciamérésének eredményei több szempontból is súlyos kérdéseket vetnek fel. Egyrészt azt látjuk, hogy Magyarországon fiatalok és felnőttek százezrei, milliói élnek úgy, hogy a mindennapi élethez elengedhetetlen alapkészségeket nem, vagy nem elégséges szinten birtokolják. Ez önmagában is jelentős kihívásokat és terheket jelent az egyén, a társadalom, a gazdaság és a közösség számára is. Másrészt a PIAAC eredmények arra hívják fel a figyelmet, hogy a fiatalabbak teljesítménye nem jobb az idősebbekénél a számolás terén. „Míg általánosnak mondható jelenség, hogy a készségek szintje a korral csökken, nálunk

A magasabb iskolai végzettség és az alapkészségek szintje között pozitív összefüggés mutatkozik minden országban.

ez a folyamat kevésbé egyértelmű. A szövegértés terén feltűnő, hogy a felsőfokú végzettségűek közt a fiatalok (16-24 éves, illetve 25-34 éves korosztály) nem teljesítenek jobban, mint a középkorúak (35-44 éves korosztály). A számolási készség terén viszont már egyértelműen nem a legfiatalabbak érték el a legjobb eredményeket, hanem – a legidősebbek kivételével – az adott végzettségi kategórián belül az összes idősebb korcsoport jobb eredményt produkált.” (Lannert & Holb, 2021, p. 7). Ez az adat abban az összefüggésben is érdekes, hogy bár a formális iskolázottság szintje folyamatosan nő, ugyanakkor ez nem, vagy nem az elvárható mértékben jelenik meg az alapkompenciák szintjében és a munkaerőtermelékenységben, amely „továbbra is elmarad a német szinttől, ami a munkaerő hatékonyságának széleskörű fejlesztési szükségleteire, a magyar munkaerő hatékonyságát javító igényekre hívja fel a figyelmet” (Innovációs és Technológiai Minisztérium, 2020, p. 5)

A tudományos-szakmai felmérések eredményeiből arra következtethetünk, hogy a felnőttkori tanuláshoz és felnőttképzéshez a jelentősége egyre nő, funkciója pedig erőteljesen bővül. Kulcsszerepe van abban, hogy a rendes korban elmaradt alapkészségeket felnőtt korban pótolja és az iskola funkciózavarai miatt az azt elhagyó vagy elhagyni kényszerülő, az iskolarendszerű oktatásból és felsőoktatásból bármilyen ok miatt kieső vagy ott nem boldoguló felnőtteknek alternatívákat nyújtson amellet, hogy választ ad a munkában állók sürgető készségigényeire, kielégíti a munkába visszatérők vagy foglalkozást váltók képzési igényeit és mindehhez komplex tanulástámogatást és pszichoszociális támogatást nyújt. Megkerülhetetlenné válik a felnőttkori tanulás, amelynek eredményességét számos tényező befolyásolja, de az egyik legfontosabb a gyerekkori tanulás minősége és eredménye, illetve az, hogy mennyi idő telt el a legutóbbi tanulási folyamat óta. A felnőttek tanulásuk minden életszakaszukban a korábbi életszakaszai tanulási tartalmaitól, formáitól és eredményeitől függ (Csoma, 2006). A gyerekkori tanulás minőségének tehát meghatározó jelentősége és következménye van a felnőtt teljes életpályájára.

A szakpolitika nem hagyja magát megzavarni a tényekkel, azokat vagy ignorálja vagy napi problémamegoldással megoldással orvosolja

Oktatásszakmai kihívások versus szakpolitikai válaszok

A kompetenciamérések eredménye az alap-, közép-, felső- és felnőttoktatás funkciózavaraira és az oktatás általános minőségének és eredményességének – komoly következményekkel járó – évek óta tartó folyamatos romlására figyelmeztet. Az oktatáskutatók régóta nyomják a vészcsengőt, de úgy tűnik mindhiába. A szakpolitika nem hagyja magát megzavarni a tényekkel, azokat vagy ignorálja vagy napi problémamegoldással orvosolja és semmilyen elmozdulás nem látszik a tudatos minőségfejlesztés felé. A kihívásokra nem valódi megoldások születnek, hanem felületi kezelések. Például, hogyha a fiatalok az általános iskola végére nem képesek azoknak az alapkompenciáknak az elsajátítására, amelyek lehetővé teszi számukra a középsiskolában történő továbbtanulást, akkor a szakpolitika létrehozza az orientációs évfolyamot és büszkén hirdeti, hogy többszörös túljelentkezés van rá (IKK, 2021). Félre értés ne essék, feltétlenül jónak tartom azt, ha egyéni tanulási utakat tudunk ajánlani azoknak a fiataloknak és felnőtteknek, akik bármilyen ok miatt nem képesek a tanulótársak többségével való előrehaladásra. De talán felmerülhet az a kérdés is, hogyan lehet az, hogy 8 év általános iskolai tanulás után egy egészséges gyermek nem tud eljutni arra a szintre, hogy biztos alapkompenciákkal rendelkezzen és képes legyen a középfokú továbbtanulásra. Az orientációs évfolyam létrehozása helyett nem inkább azt kellene megvizsgálni, hogy mi és miért nem működik az általános iskolában? Miért nem képes az iskolarendszer egyenlő esélyeket biztosítani a tanulók számára, miközben a 2010-es évek elején az iskolák állami fenntartásba kerülésének éppen az esélyegyenlőség jobb biztosítása volt a célja². Vizsgálni kellene a mögöttes okokat, hogy miben gyökerezik a

2 Az oktatási esélyegyenlőtlenség témáját több szempontú megközelítésben elemzi az 'ÉN VÉT-KEM Helyzetkép az oktatási szegregációról' című kötet (Fejes & Szűcs, 2018).

probléma, például rossz tanterv, túlsúlyolt tananyag, tanári kompetenciák hiánya, tanárcentrikus frontális oktatás túlsúlya, túlzott óraterhelés, tanárhiány, nem elégséges finanszírozás stb. Mindezekon túl a tapasztalataim szerint legalább még két okot biztosan meg lehet említeni, nevezetesen az esélyegyenlőség és a minőség rossz értelmezését. És ez igaz az oktatási rendszer valamennyi szegmensére. Az esélyegyenlőség nem az egységesítésről szól, hogy minden gyermeknek és felnőttnek azonos startvonalról indulva, ugyanazt, ugyanúgy és ugyanolyan körülmények között kell tanulnia. A differenciálás pedig nem a tanulási szakasz kimeneti követelményeinek a csökkentését jelenti az oktató által gyengébb képességűnek ítélt tanulók számára. Az oktatás minőségének kérdése sokkal szélesebb tematikát kínál, mint amit a jelen tanulmány keretei megengednek. Arra azonban feltétlenül szükséges reflektálni, hogy a minőséget nem a jogi szabályozás és a minőségirányítási kézikönyv fogja kikényszeríteni. Röviden arra helyezem a hangsúlyt, hogy az oktatás és a tanulás minőségére kétségkívül hatással van a jól strukturált tanterv, a tananyag, a fizikai környezet, de ami ezeknél sokkal fontosabb, hogy tehetséges és kompetens tanárok, oktatók tanítsanak. Mert elsődlegesen az ő szakmai, módszertani és emberi felkészültségük határozza meg a tanulók tanulási eredményességét. Az oktatási rendszer jelenlegi formája egy erősen központosított és avított struktúra. Ugyanakkor ebben a rendszerben is van mozgástér az oktatók számára, ha átalakítják azokat a struktúrákat, amelyek erőteljesen befolyásolják az oktatás és a tanulás minőségét, és amelyre önmaguk tudnak a leginkább befolyásoló hatással lenni. Azokra a struktúrákra gondolok, amelyekről mindenki tudja, hogy nem jó, nem hatékony, de sok évtizedes beidegződések alapján, az „így szoktuk” okán működtetik az oktatók. Ilyen struktúrák például az oktatási rendszer minden szintjén

- a képzési programok tanulási eredmény szemléletű fejlesztése, hogy legyenek a tanuló számára is motiváló kimeneti célok,
- a tanulási út szakszerű és tudatos megtervezése a cél – tanulási eredmény szemléletű kimeneti követelmények – értékelés – tanulási-tanítási út koherens logikájában,
- az előzetes tudás felmérése és beszámítása,
- a rendszeres, gazdag, konkrét és az erősségekre építő értékelő visszajelzés a tanulók teljesítményére,
- a tanuló- és tanulásközpontú tanulási-tanítási kultúra,
- a gazdag tanításmódszertan a tananyagfeldolgozásban,
- a tanulási környezet megváltoztatása,
- és annak tudatosítása, hogy nem tananyagot, hanem személyiséget, képességeket, kompetenciákat fejlesztünk.

Ezek azok az elemek, amelyeket részleteiben nem szabályoznak a jogszabályok, ugyanakkor alapvetően meghatározzák az oktatás és a tanulás minőségét. Ezen struktúrák megváltoztatására a hatályos szakképzési, felsőoktatási és felnőttképzési keretszabályozás lehetőséget ad abban az esetben, ha az oktatói gárda innovatív és az intézményvezetés és a szervezeti kultúra támogatja ezt a folyamatot. Az oktatóknak fel kellene ismerniük, hogy a jogi szabályozás adta lehetőségeken belül is lehet másképp tanítani és értékelni, mint ahogy az rájuk hagyományozódott, és másképp is lehet szervezni az oktatást és tanulást, mint eddig tették. Az oktatóknak meg kellene érteniük, hogy a munkájuk minősége, és a tanulókkal, tanulással, tanítással szembeni attitűdjeik és a mentális állapotuk milyen erős hatással van a tanulók személyiségének alakulására, a tanulási motivációra és teljesítményre, valamint a tanulók későbbi tanulási eredményességére és életpályájuk alakulására. Ha a felismerést a változtatásra való szándék, akarat és cselekvés követné, az nagy előrelépést jelentene a minőségi oktatás felé. Ehhez az is szükséges, hogy a szakpolitika is felismerje és megértse, hogy „*az oktatási rendszer csak olyan jó, mint a tanárok, akik alkotják*” (McKinsey&Company, 2007, p. 16) és komolyan vegye az oktatást. Ösztönző mechanizmusokkal készítse az intézményeket a tanulás és tanítás minőségének fejlesztésére, valamint az oktatóknak szakmai és erkölcsi támogatást, illetve szabadidőt biztosítson az innovációhoz. A minőségi oktatás megértése és a fentiekben tárgyaltak megvalósítása nem pénz, hanem szándék és akarat, valamint szakmaiság és jó erkölcs kérdése.

A fentiek miatt kiemelt jelentőségű a tanárképzés rendszere, amelynek megújítása, korszerűsítése régi adósság, és az oktatói módszertani képzések és továbbképzések szervezése és támogatása. Ebben a tekintetben súlyos hiányosság, hogy a heterogén felnőtt célcsoportokkal foglalkozó felnőttoktatóknak és a felsőoktatásban dolgozó oktatóknak nincs tanítás- és értékelésmódszertani képzési és továbbképzési rendszere. A tanítás a felsőoktatásban is alulértékelt és a teljesítményértékelésben sokkal inkább a tudományos teljesítmény számít. A felnőttképzésben pedig jelenleg semmilyen végzettségi vagy képzettségi elvárás nincs a felnőttoktatóval szemben, miközben minden olyan szakmának, ahol emberekkel foglalkoznak (pl. köznevelés, egészségügy, szociális terület stb.) kötelező képzési és továbbképzési rendszere van. Meg kellene érteni, hogy a tanítás az egy professzió, és mint ahogy minden szakmának, úgy a tanításnak is megvannak a professzionális jegyei, melyek tanulás útján fejleszthetők. Sokkal nagyobb figyelmet és támogatást kellene biztosítani minden oktatási szektorban a tanítás presztízsére, az oktatók utánpótlására és kompetenciáik rendszeres fejlesztésére. Különösen indokolt (lenne) a tanulás-tanítás minőségének és az oktatói kompetenciák kérdésével foglalkozni a legutóbbi országos kompetenciamérés és a PISA eredmények ismeretében. Milyen jövőt jósol az, hogy a 2022-es országos kompetenciamérésen a nyolcadikosok 40 százaléka az alapszint alatt teljesített a szövegértésben és a digitális eszközök használatában? Az alacsony készség szint jelentősen növeli az végzettség nélküli iskolaelhagyást. A korai iskolaelhagyás megelőzésére tett kormányzati intézkedések (például a korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer, infrastrukturális beruházások, ingyenes tankönyv stb.) ellenére Európában egyedülálló módon Magyarországon az elmúlt években nőtt a 18-24 évesek körében a korai iskolaelhagyók³ aránya (2022-ben Magyarországon 12,4%, EU átlag 9,6%, EU célérték 2030-ra 9%) (Eurostat, 2023a).

De évek, évtizedek óta nagyon jelentős a lemorzsolódás a felsőoktatásban is. Az alapképzések szintjén a megkezdett hallgatói tanulmányoknak több mint a harmada (36–39%), abszolutórium nélkül, vagyis lemorzsolódással zárul, és alig több mint a fele (52–53%) jut el legalább az abszolutóriumig, vagyis sikeresen fejeződik be. Az osztatlan képzésben a lemorzsolódók aránya 32-36 százalék, és a hallgatók fele (45-53%) jut el legalább az abszolutóriumig (Demcsákné, 2020, p. 11). A lemorzsolódás mögött komplex okok állnak, de az bizonyos, hogy a lemorzsolódásra ható intézményi tényezők között az oktatók szakmai és módszertani felkészültségének jelentős hatása van.

Korábban szót ejtettem arról, hogy a szakpolitika jellemzően napi problémamegoldással kezeli a felmerülő kihívásokat. A felsőoktatásnál maradvá ennek egy másik példája, hogy ha a felsőoktatásban sok diploma bennragad a nyelvvizsga hiánya miatt, akkor a szakpolitika nem azt vizsgálja, hogy mi az oka annak, hogy a fiatalok 12 évnyi nyelvtanulás után nem tudnak eljutni a középfokú nyelvvizsga szintjéig, és tesz beavatkozásokat a nyelvtanítás minőségének javítására, hanem megszünteti a nyelvvizsgakötelezettséget az oklevél kiadásához, miközben 2013-ban még az volt a terv, hogy már a mester szak megkezdéséhez szükséges lesz a középfokú nyelvvizsga. Ha pozitívumot akarunk keresni ebben az intézkedésben, akkor talán az lehet, hogy ezáltal növekedni fog a felsőoktatásban végzettséget szerzők száma. A felsőoktatási végzettséggel rendelkező 25-34 évesek aránya Magyarországon 2022-ben 31,9%, amellyel csak Romániát és Olaszországot sikerült megelőznünk és amely messze elmarad az EU átlagtól (2022-ben EU átlag 42%, OECD átlag 47,4%, EU cél 2030-ra 45%) (OECD, 2023c), miközben a felsőoktatási végzettséggel rendelkezők foglalkoztatási rátája Magyarországon a legmagasabb (92%) az OECD országok között (OECD átlag 2022-ben 86,6%) (OECD, 2023c).

... évtizedek óta nagyon jelentős a lemorzsolódás a felsőoktatásban is.

³ Korai iskolaelhagyóknak (leszakadóknak) azok a legfeljebb alapfokú iskolai végzettségű 18–24 évesek minősülnek, akik a kikérdezést megelőző négy hét folyamán semmiféle (sem iskolarendszerű, sem iskolarendszeren kívüli) oktatásban, képzésben nem vettek részt. A mutató a korai iskolaelhagyóknak a megfelelő korcsoportba tartozó (18–24 éves) népességen belüli arányát jelzi.

A napi problémakezelésnek egy másik ékes példája a 2023 szeptemberében megjelent gazdasági fejlesztési miniszteri rendelet tervezete (GFM rendelet tervezet, 2023), amely a szakképzett munkaerőhiányt úgy oldaná fel, hogy megszünteti bizonyos munkakörökben a szakképzettségi követelményeket⁴.

Mindezen típusú problémamegoldások azontúl, hogy szakmailag erősen kifogásolhatóak, nagyon rossz üzenetet hordoznak. Leértékelik a tudást, a képzettséget, és erőteljesen devalválják a tanulás értékét egy olyan kritikus helyzetben, amikor a tanulás az egyetlen lehetőség a fejlődéshez való alkalmazkodásban és a legnagyobb kihívást az emberek továbbképzése és felzárkóztatása jelenti a gyorsan változó világhoz. Ebben az értelemben minden eddiginél valószínűbb értelmet kap az egész életen át tartó tanulás. És azok a felnőttek, akik nem ismerik fel időben a tanulás szükségességét, a változó munkáltatói igényeket, a mindennapi étellel való lépéstartás szükségességét, véglegesen lemaradhatnak a munkaerőpiaci és társadalmi versenyben. De hogy ismerné és fogadná el ezt az egyén, ha azt látja, hogy a kormány nem veszi komolyan az oktatást, nincs bizonyítékokon, tudományos felméréseken és érdemi szakmai párbeszédén, valamint az érintett felek konszenzusán alapuló víziója és stratégiája az oktatásra, nem csoportosít forrásokat a humán fejlesztésre és nem értékeli a tanulást és a tudást. Ezek a folyamatok nemcsak szakmai hozzá nem értést feltételeznek, de az ember értékének és tiszteletének, valamint az egyéni sorsok és közösségünk jövője fontosságának hiányát is mutatják.

Miért lenne fontos beruházni az oktatásba?

A korábbi fejezetekben tárgyalt munkaerőpiaci, társadalmi, oktatási kihívásokra, a kormány, a vállalatok, a társadalmi intézmények és az egyének az emberi erőforrás fejlesztésével, az abba történő beruházással tudnak a legeredményebben válaszolni. Az emberi erőforrás elméletek és kutatások rámutatnak arra, hogy az oktatás az egyik legmegtérülőbb befektetés minden szereplő számára (Schultz, 1983; Polónyi, 2002). Az oktatásnak számos externális hozama van, amelyek más szakpolitikai területeket is érdemben érintenek. A kormány részéről az oktatásba történő beruházás lehet az egyik leghatékonyabb intézkedés nemcsak az oktatáspolitikai célok, de az oktatáson kívüli szakpolitikai területeken kitűzött célok elérésére is. Az oktatás ügye messze több, mint oktatáspolitikai kérdés. Foglalkoztatás- és gazdaságpolitikai, egészségügyi- és szociálpolitikai, valamint demográfiai, esélyegyenlőségi, térségfejlesztési, kulturális kérdés is.

A legismertebb és leghangsúlyosabb tény az iskolázottság és a munkaerőpiaci előnyök közötti összefüggés. A magasabb képzettségi szint magasabb foglalkoztatottsággal, a GDP-re közvetlen hatást gyakorló jobb gazdasági versenyképességgel és magasabb bérekkel jár együtt. A foglalkoztatottak között a legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezők aránya 9,3 százalék volt 2022-ben, a legalább középfokú végzettségűek aránya 90,7 százalék, ebből 32,5 százalék felsőfokú végzettségű (KSH, 2023a). A munkanélküliek között 33,7 százalék, a gazdaságilag nem aktívak között 30,5 százalék a legfeljebb alapfokú végzettségűek aránya 2022-ben. A munkanélküliek és a gazdaságilag nem aktívak között is a legnagyobb arányban a legalább középfokú végzettségűek vannak (66,3% és 69,5%) (KSH, 2023a).

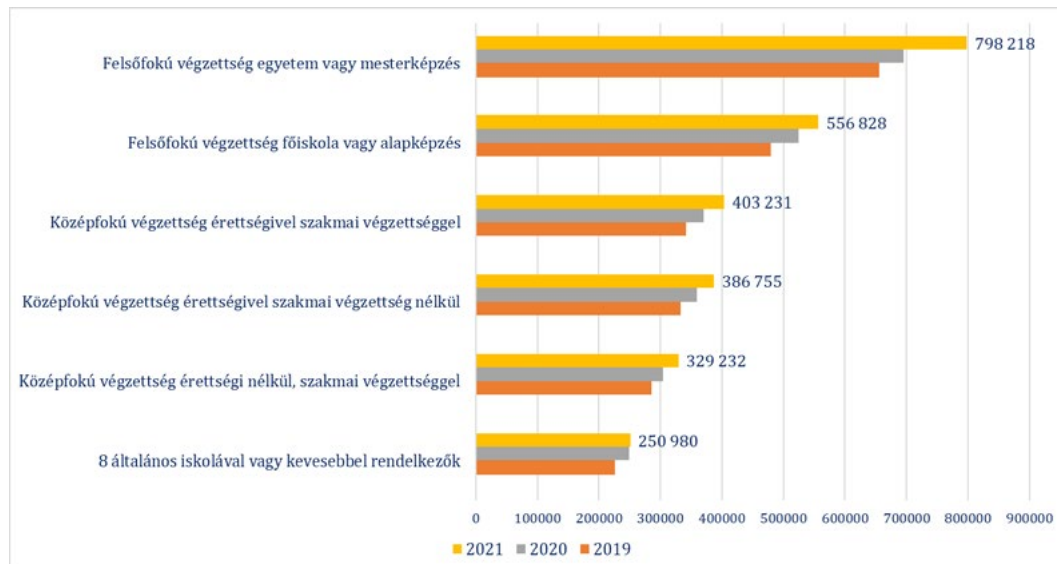
Az oktatás egyéni hozama a bérek és keresetek iskolázottsági szintenkénti alakulásában nyilvánul meg. Az 1. ábra adatai egyértelművé teszik, hogy a teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete a legmagasabb iskolai végzettség szintjével arányosan nő

A magasabb képzettségi szint magasabb foglalkoztatottsággal, a GDP-re közvetlen hatást gyakorló jobb gazdasági versenyképességgel és magasabb bérekkel jár együtt.

4 A minisztérium – „egy félreértésen alapuló közfelháborodás miatt” – pár nap múlva átgondolta a tervezetet (Kovács, 2023)

(KSH, 2023c). A jövedelem növekedése nemcsak az egyén, de a gazdaság számára is pozitív hozadékkal jár, hiszen a magasabb jövedelem magasabb járulék és személyi jövedelemadó befizetéssel, valamint a fogyasztási adók növekedésével jár.

1. ábra: A teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete a legmagasabb iskolai végzettség szerint (1 főre jutó átlagkereset, Ft/fő/hó)



Forrás: KSH, 2023c adatai alapján saját szerkesztés

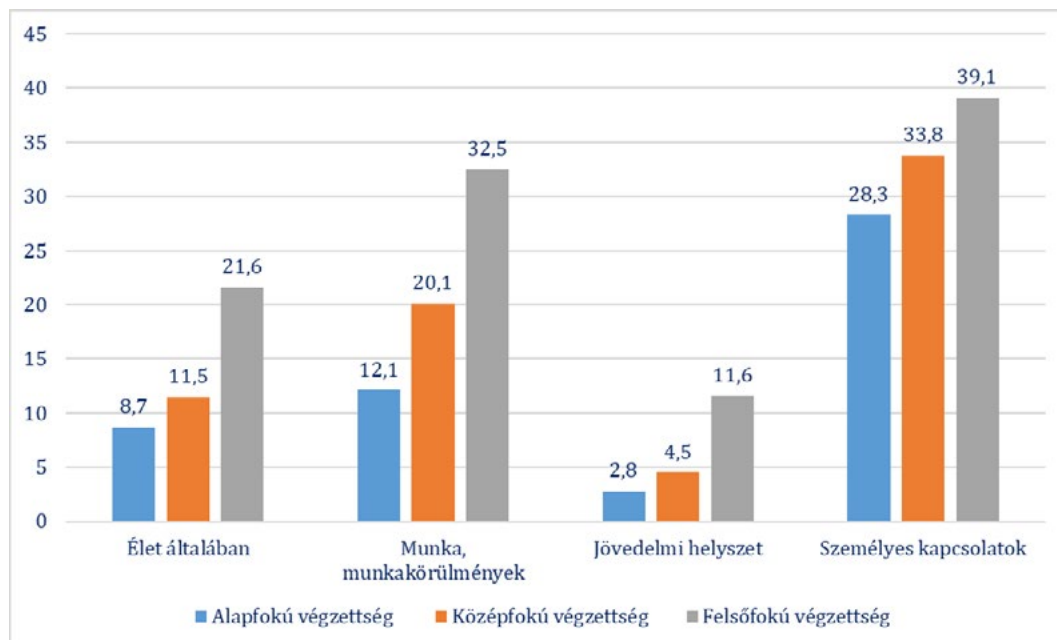
„Magyarországon megéri tanulni: a magasabb szintű készségeknek, különösen a jó problémamegoldó készségnek nagy a megtérülése. A kereseteket tekintve a munkaerőpiacon az egy szórás egységnyivel magasabb eredmény átlagosan 9,9 százalékkal magasabb órabérrel jár együtt, a magasabb iskolai végzettséggel pedig 26,1 százalékkal nagyobb keresetre lehet számítani.” (Lannert & Holb, 2021, p. 6.).

Míg a képzettségi szint és munkaerőpiaci előnyök összefüggései sokat elemzettek, az talán kevésbé közzismert, hogy a képzettségi szint összefüggést mutat a várható élettartammal, az egészségi állapottal, valamint a társas kapcsolatokkal és az étellel való elégedettséggel is. 2010 és 2019 között közel két évvel nőtt (74,7 évről 76,5 évre), majd 2020-ban és 2021-ben – mint az EU egészében – remélhetőleg csak átmenetileg, de csökkent (75,7 és 74,3 évre) a várható élettartam, ami leginkább a COVID járvány következményeivel magyarázható. Ezzel az adattal Magyarország csak Bulgáriát, Romániát, Lettországot és Litvániát előzi meg. 2021-ben Magyarországon átlagosan 5,8 évvel éltek kevesebbet az emberek, mint az uniós átlag (80,1 év). Ez a mutató 2019-ben 4,8 év volt (EU átlag 81,3 év, Magyarország 76,5 év) (European Commission, 2021; Eurostat, 2023c). A nők átlagosan 6,5 évvel élnek tovább, mint a férfiak (nők születéskor várható élettartama 79 év, férfiaké, 72,5 év) (KSH, 2023g). Ez összefüggésben lehet azzal is, hogy a nők iskolázottsága magasabb, mint a férfiaké, mind az érettségizettek, mind a felsőfokú végzettségűek körében magasabb arányban vannak a nők (KSH, 2023a). A 30 éves életkorban várható élettartam a legalacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező férfiak esetében majdnem 11 évvel kevesebb, mint a felsőfokú végzettségűek (38,4 év és 49,1 év) esetében. A nők tekintetében a 30 éves korban várható élettartamban mutatkozó különbség sokkal kisebb, 3,1 év Magyarországon (46,9 év és 50 év). Ez részben az életmódbeli és egészségügyi kockázatoknak (pl. dohányzás, alkoholizmus, droghasználat) való kisebb kitettséggel magyarázható, illetve a nőknél a magasabb iskolai végzettség egyértelműen a krónikus betegek arányának csökkenésével jár (European Commission 2021; KSH, 2020a; KSH, 2020b). Az iskolázottabbak feltehetően tudatosabban és egészségesebben élnek, melyre a magasabb jövedelem (is) lehetőséget ad a számukra. A magasabb iskolázottság hatással van a társadalom összegéségi állapotának javulására is. A magasabb képzettségi szint az egészségi állapot társadalmi szintű javulását eredményez(het) (Győri, 2022).

a képzettségi szint összefüggést mutat a várható élettartammal

A magasabb végzettségűek magasabb szintű gondolkodási és problémamegoldási készséggel, életlátással és cselekvési önállósággal rendelkeznek, ezáltal racionálisabban és tervszerűbb stratégiák mentén képesek menedzselni az életüket. Ez is indokol(hat)ja, hogy az iskolázottabbak nagyobb arányban minősítik magasnak az elégedettségüket az életükkel (2. ábra).

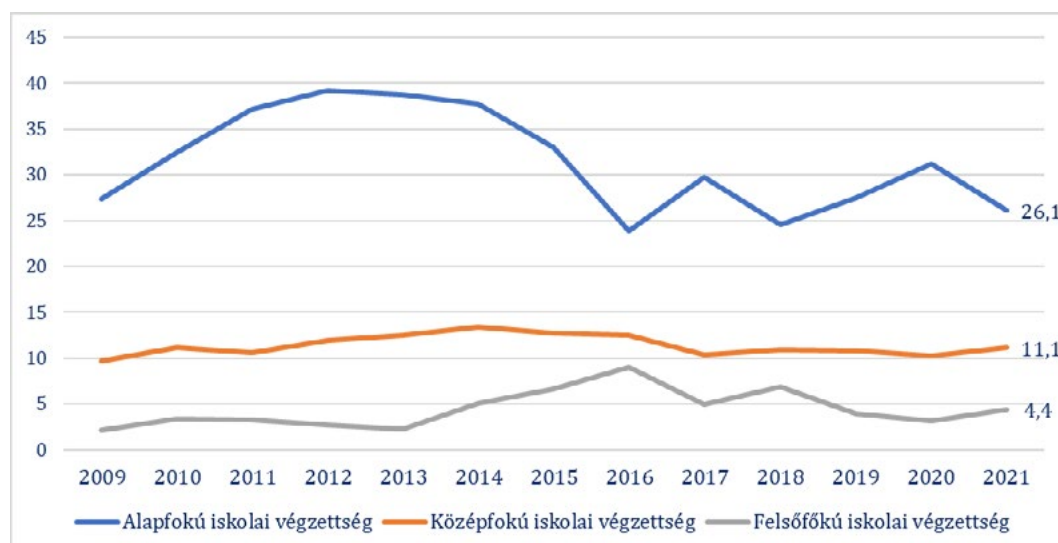
2. ábra: Az elégedettségüket magasnak minősítő 16 éven felüli lakosság aránya 2018-ban (%)



Forrás: Eurostat, 2022 adatai alapján saját szerkesztés

Az iskolázottság szintje szoros összefüggésben van a szegénységgel is, ami nemcsak jövedelmi hátrányt jelent, hanem a társadalmi javakból történő kirekesztődést is. A szegénység rendkívül összetett probléma, amely több tényezőre vezethető vissza, ugyanakkor a szegénység egyik fő kiváltó oka az alacsony iskolai végzettség (3. ábra), ezáltal a foglalkoztathatóság és foglalkoztatottság alacsony szintje.

3. ábra: Relatív jövedelmi szegénységben élők aránya iskolai végzettség szerint (%)



Forrás: KSH, 2023d adatai alapján saját szerkesztés

Pozitívnak tekinthető, hogy az elmúlt 10 évben összességében csökkent a relatív szegénységben élők aránya (2011-ben 14,3%, 2021-ben 12,1%) (KSH, 2023d), ugyanakkor érdemes kicsit mögé nézni a kedvezőnek látszó adatoknak. A szegénység valódi természetét jobban mutatja az úgynevezett szegénységi rés, amely a társadalom átlagos jövedelmi viszonyaitól való elmaradás mutatója, amely azt fejezi ki százalékban, hogy mekkora a különbség a szegénységi küszöbön élők nettó jövedelme, illetve a szegénységi küszöb alatt élők nettó átlagjövedelme között. Minél nagyobb ez az érték, annál nagyobbak a leküzdendő anyagi különbségek, azaz annál kisebb a szegénységből való kitörés esélye. A szegénységi rés a 2012. évi 21 százalékról 16,7% százalékra csökkent 2016-ra, majd jelentős növekedésnek indult és 2020-ban 28,8 százalékra nőtt, majd 2021-ben 19,4 százalékra csökkent (KSH, 2023e). A szegénységi rés változásának hátterében a gazdasági folyamatok és a jövedelmi viszonyok változása húzódik meg. Az átlagbérek emelkedésének pozitív folyamata negatív hatással van a szegénységben élőkre, hiszen ez megemeli a szegénységi küszöb értékét, amely 2021-ben egyszemélyes háztartásban 2021-ben: 1 500 327.-Ft (havi 125 027.-Ft), 2 felnőtt és 2 gyermekes háztartásban 3 150 687.-Ft (havi 262 557.-Ft) (KSH, 2023f). A szegények jövedelme nem emelkedik az átlagbérekkel megegyező ütemben. Az utóbbi két évben pedig az elszabaduló infláció miatt a szegények egyre kevesebb terméket és szolgáltatást tudnak vásárolni a jövedelmükből. Ezek a folyamatok egy jelentős társadalmi réteg visszafordíthatatlannak tűnő leszakadását eredményezik.

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy az iskolázottság pozitívan befolyásolja a foglalkoztathatóságot és foglalkoztatottságot, az elérhető életjövedelmet, az élettartamot és az egészségi állapotot, pozitív hatással van az életminőségre és a szubjektív jóllétre (well-being), valamint csökkenti a szegénység és a társadalmi leszakadás kockázatát. Az oktatásba (beleértve a felnőttképzést is) történő beruházás az előzőekben tárgyalt területeket érintő szakpolitikai célok elérésére is kedvező hatással van, a megtérülés mutatói jól mérhetőek. A felnőttkori tanulásról és oktatásról szóló globális jelentések (Global Report on Adult Learning and Education, GRALE) mértékadóan mutatják be, hogy a felnőttkori tanulás és oktatás milyen módon és mértékben járul hozzá a társadalom számos szektorának működéséhez és fejlődéséhez. A harmadik jelentés rámutatott, hogy a felnőttkori tanulás és oktatás számos szakpolitikai területen jelentős előnyökkel jár. Az országok a tanulás egészségre és a jóllétre, a foglalkoztatásra és a munkaerőpiacra, valamint a társadalmi, civil és közösségi életre gyakorolt pozitív hatásról számoltak be. A jelentés szerint a felnőttkori tanulás és oktatás azáltal, hogy javítja az egészségtudatos életmódot, arányosan csökkenti az egészségügyi költségeket. A jelentés kiemelte továbbá a felnőttkori tanulásba és oktatásba való befektetés jelentős gazdasági előnyeit. A jelentés rámutatott arra is, hogy a felnőttkori tanulás és oktatás növeli a társadalmi kohéziót és befogadást, és javítja a társadalmi, civil és közösségi tevékenységekben való részvételt (UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2016).

Befejezés

Megalapozottan állíthatjuk, hogy az oktatás stratégiai ágazat. Pontosabban annak kellene lennie. De valahogy a kormányzati intézkedésekből és kommunikációból nem ez a szándék látszik. Ez EU és OECD országok a GDP jelentős részét fordítják az oktatásra (2021-ben 4,8% és 5,1%) (Eurostat, 2023b, OECD, 2023b). Magyarországon ez az arány a GDP 3,5 százaléka volt 2021-ben (KSH, 2023b). A felnőttképzésre, amelyre láthatóan egyre jelentősebb feladat hárul és az emberek jelentős részének a jelenben és a jövőben is a felnőttkori tanulás és oktatás fog esélyt teremteni a munkához és az élethez, évek óta nincs állami forrás, és a felnőttképzést egyáltalán nem tekinti a gazdaság- és társadalomfejlesztési politikák integráns részének. Míg európai szinten a felnőttkori tanulás és oktatás a globális oktatási politikák és készségfejlesztési menetredek kritikus és nélkülözhetetlen eleme, addig Magyarországon még ma is érvelni kell a tanulás és a tudás hasznossága és a felnőttképzés fontossága mellett.

a felnőttkori tanulás és oktatás azáltal, hogy javítja az egészségtudatos életmódot, arányosan csökkenti az egészségügyi költségeket.

Ettől is súlyosabb probléma az, hogy az egymásra halmozódó kihívások őszinte és nyílt párbeszéd, valamint érdemi reflexiók és valódi megoldások nélkül sajátos hanyatló pályán tartják az oktatást.

Természetesen a felelősség nem csak a kormányé. Mindazoké a szereplőké (intézmények, vállalatok, iskolák, felnőttképzők, szakmai szervezeteket, kamarák szakszervezetek, intézményvezetők, tanárok, oktatók, vizsgáztatók, oktatáskutatók, szülők, tanulók) akik nem kényszerítik ki a minőségi oktatást és akik a munkájukkal hozzájárulnak a fennálló méltánytalan helyzet fenntartásához. A pedagógusok hónapok, évek óta tartó tiltakozása – amely messze nem csak a magasabb bérekről szól, hanem sokkal inkább az oktatási rendszer problémáiról – összekovácsolhatná az érdekelt feleket. Hiszen az oktatás igazi nemzeti ügy. Érint minden egyént, családot, munkáltatót és intézményt, minden gazdasági és társadalmi szereplőt. A társadalom mégis cserben hagyta a tanárokat, és ezzel az oktatást és a közösség jövőjét is. A szociális jogok európai pillérének legelső alapelve, hogy „mindenkinek joga van a minőségi és befogadó oktatáshoz, képzéshez és egész életen át tartó tanuláshoz” (European Commission, 2017). Talán még nem késő cselekedni, hogy ne veszítsük el végleg a minőségi oktatáshoz való jogunkat.

az oktatás
igazi nemzeti
ügy

Ajánlás

A tanulmányt Koltai Dénes Professor Úr emlékének ajánlom, aki szenvedélyesen hitt a tanulás erejében és szakmai életét a felnőttek tanulásának támogatására és a felnőttképzési szakemberek fejlesztésének szentelte. Kiemelkedő szakmai munkásságáért, a felnőttkori tanulás és felnőttképzés fejlesztéséért végzett hazai és nemzetközi tevékenységéért 2008-ban beiktatták a Felnőttoktatás Nagyjainak Nemzetközi Csarnokába (International Adult and Continuing Education Hall of Fame, 2008).

Felhasznált irodalom

- CEDEFOP (2023). *Skills in transition: the way to 2035*. Luxembourg: Publications Office. <http://data.europa.eu/doi/10.2801/438491>
- Csoma, Gy. (2006). *Tud-e az ember felnőttkorban tanulni?* In Koltai D. & Lada L. (szerk.), *Az Andragógia korszerű eszközeiről és módszereiről* (pp. 9-16). Nemzeti Felnőttképzési Intézet. <http://www.elib.hu/06400/06496/06496.pdf>
- Demcsákné, Ó. Zs. (szerk.). (2020). *Lemorzsolódási vizsgálatok a felsőoktatásban*. Összefoglaló tanulmány. Oktatási Hivatal. https://www.felvi.hu/pub_bin/download/efop345/EFOP345_FIR_LEMORZSOLODAS_tanulmany_20200127.pdf
- European Commission (2017). *European Pillar of Social Rights*. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ce37482a-d0ca-11e7-a7df-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-62666461>
- European Commission (2021). *State of Health in the EU Hungary Country Health Profile 2021*. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/482f3633-en.pdf?expires=1673360872&id=id&acc-name=guest&checksum=4EA72865D0F392DE84204C2F5C6650EE>
- European Commission (2022). *Digital Economy and Society Index (DESI) 2022 Hungary*. <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/redirection/document/88704>
- Eurostat (2022). *Percentage of the population rating their satisfaction as high, medium or low by domain, sex, age and educational attainment level*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_PW05_custom_4466024/default/table?lang=en
- Eurostat (2023a). *Early leavers from education and training*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_leavers_from_education_and_training
- Eurostat (2023b). *Government expenditure on education*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_education

- Eurostat (2023c). *Mortality and life expectancy statistics*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Mortality_and_life_expectancy_statistics#Life_expectancy_at_birth
- Farkas, É. (2017). *Tanulási eredmény alapú tanterv- és tantárgyfejlesztés a felsőoktatásban*. Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. <https://mek.oszk.hu/18400/18497/>
- Fejes, J. B. & Szűcs, N. (szerk.). (2018). *ÉN VÉTKEM*. Helyzetkép az oktatási szegregációról. Motiváció Oktatási Egyesület. <https://mek.oszk.hu/18200/18263/18263.pdf>
- Fine, D., Havas, A., Hieronimus, S., Jánoskúti, L., Kodicsa, A., & Puskás, P. (2018). *Átalakuló munkahelyek: az automatizálás hatása Magyarországon*. McKinsey&Company. <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Locations/Europe%20and%20Middle%20East/Hungary/Our%20Insights/Transforming%20our%20jobs%20automation%20in%20Hungary/Automation-report-on-Hungary-HU-May24.ashx>
- GFM rendelet tervezete (2023). *Az egyes ipari és kereskedelmi tevékenységek gyakorlásához szükséges képzésekről, valamint egyes műszaki szabályozási tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról szóló 34/2021. (VII. 26.) ITM rendelet módosításáról*. <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/3/31/315/3152ea98663a21e9add3f03bfdb331f30ce47b06.pdf>
- Győri, Á. (2022). *A társadalmi egyenlőtlenségek és az egészség összefüggései Magyarországon*. Statisztikai Szemle, 100(7). http://real.mtak.hu/145978/1/2022_07_645.pdf
- IKK (2021). *Orientációs évfolyam segíti a pályaválasztást*. <https://ikk.hu/hirek/orientacios-efolyam-segiti-a-palyavavasztast>
- Innovációs és Technológiai Minisztérium (2020). *A felnőttképzés megújítása 2020*. <https://static.pbkik.hu/uploads/2020/10/2020.10.01.-ITM-Felnottkepzes-tajekoztato.pdf>
- International Adult and Continuing Education Hall of Fame (2008). *Dénes Koltai, Hall of Fame Class 2008*. <https://halloffame.outreach.ou.edu/Inductions/Inductee-Details/d233nes-koltai-phd>
- Kovács, G. (2023. szeptember 29.) *A kormány szerint szobát festeni veszélyes, de nagyfeszültségű távvezetékét bárki szerelhet*. HVG. https://hvg.hu/kkv/20230929_A_kormany_szerint_szobát_festeni_veszelyes_de_nagyfeszultsegu_tavvezeteket_barki_szerelhet
- KSH (2020a). *A népesség megoszlása alkoholfogyasztási szokások szerint*. https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0038.html
- KSH (2020b). *A népesség megoszlása dohányzási szokások szerint*. https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0040.html
- KSH (2023a). *A 25–64 éves népesség megoszlása iskolai végzettség szerint [%]*. https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0027.html
- KSH (2023b). *A költségvetési intézmények oktatási kiadásai*. https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0002.html
- KSH (2023c). *A teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete a legmagasabb iskolai végzettség szerint*. https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0057.html
- KSH (2023d). *Relatív jövedelmi szegénységi arány nem, korcsoport, iskolai végzettség, gazdasági aktivitás, háztartástípus és lakáshasználat jogcíme szerint [%]*. https://www.ksh.hu/stadat_files/ele/hu/ele0004.html
- KSH (2023e). *Relatív szegénységi rés kor és nem szerint*. https://www.ksh.hu/stadat_files/ele/hu/ele0008.html
- KSH (2023f). *Szegénységi küszöb egyes háztartástípusok szerint*. https://www.ksh.hu/stadat_files/ele/hu/ele0003.html
- KSH (2023g). *Születéskor várható átlagos élettartam, átlagéletkor nem szerint*. https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0039.html
- Lannert, J., & Holb, É. (2021). *Hazai jelentés a PIAAC eredményeiből*. T-TUDOK Tudásmentésment és Oktatókutató Központ Zrt. https://piaac.nive.hu/Downloads/eredmenyek/Hazai_jelentes_a_PIAAC_eredmenyeibol.pdf

- McKinsey&Company (2007). *Mi áll a világ legsikeresebb iskolai rendszerei teljesítményének hátterében?* <https://mek.oszk.hu/09500/09575/09575.pdf>
- OECD (2021). *Skills matter: Additional result from of the survey of adult skills. Country Note for Hungary.* https://piaac.nive.hu/Downloads/eredmenyek/Country_Note_For_Hungary.pdf
- OECD (2023a). *Education at a Glance 2023: OECD Indicators.* OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- OECD (2023b). *Employment by education level (indicator).* <https://data.oecd.org/emp/employment-by-education-level.htm>
- OECD (2023c). *Population with tertiary education (indicator).* <https://data.oecd.org/eduatt/population-with-tertiary-education.htm>
- Oktatási Hivatal (2016). *PISA 2015 Összefoglaló jelentés.* https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/nemzetkozi_merese/pisa/PISA2015_osszefoglalo_jelentes.pdf
- Oktatási Hivatal (2013). *PISA 2012 Összefoglaló jelentés.* https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/nemzetkozi_merese/pisa/pisa2012_osszefoglalo_jelentes.pdf
- Oktatási Hivatal (2019). *PISA 2018 Összefoglaló jelentés.* https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/nemzetkozi_merese/pisa/PISA2018_v6.pdf
- Oktatási Hivatal (2023). *Országos kompetenciamérés. Digitális országos mérések, 2022.* https://okm.kir.hu/fit2/pdf/OKM_2022_Orszagos_jelentes.pdf
- Polónyi, I. (2002). *Az oktatás gazdaságtana.* Osiris Kiadó.
- Polónyi, I. (2023). *Az oktatás minőségügye.* Magyar Közgazdasági Társaság. <https://fejlo-desgazdasagtan.hu/2023/05/30/az-oktatas-minosegugye/>
- Schultz, T. W. (1983). *Beruházás az emberi tőkébe.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Századvég Konjunktúrakutató Zrt (2023. július 5.). *A jövő munkaerőpiacát a transzverzális kompetenciák határozzák meg.* <https://szazadveg.hu/hu/2023/07/05/a-jovo-munkaeropia-cat-a-transzverzalis-kompetenciak-hatarozzak-meg~n3813>
- UNESCO Institute for Lifelong Learning (2016). *3rd global report on adult learning and education: the impact of adult learning and education on health and well-being, employment and the labour market, and social, civic and community life.* <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245913>
- World Economic Forum (2023). *Future of Jobs Report 2023.* Insight Report. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf

*Farkas Éva: andragógus, szakterülete a szakképzés és felnőttkori tanulás szerkezeti, tartalmi, módszertani fejlesztése, a nem formális környezetben szerzett tanulási eredmények validációja, tanulási eredmény alapú képzésfejlesztés és tanulásszervezés. 2024-ben is az Egyesült Államokban alapított Felnőtt- és Továbbképzési Hírességek Nemzetközi Csarnokának elnökeként szolgálja a felnőttképzés ügyét. A tisztség betöltésére 2022-ban választották meg. Farkas Éva tagja a Magyar Népfőiskolai Társaság Tanácsadó Testületének

**a tanulmány másodközlés, eredeti megjelenési helye:

Tudásmenedzsment, 24(3. különszám), 75–91. <https://doi.org/10.15170/TM.2023.24.K3.10>

Lassan tizenöt éve lesz már, hogy tervbe vették a közművelődés megújítását, és azzal kacérokodtak az illetékesek, hogy ezt a tervet Németh Lászlóról nevezik el. Konferenciát rendeztek, vitatkoztak, okos tanulmányokat írtak – nemhogy semmi gyakorlati eredménye nem lett, de mára nyoma sem maradt a tervezetésnek.

A közösségi művelődés egykori szakmai bázisa 2020 óta új helyén magát dicsőítve csetlik-botlik, a nemzet művelődésének, kulturálódásának tényleges és sokszínű segítése nélkül, egy beszűkült területen mozogva. Az évtizedekig megjelenő, már-már kultúrtörténeti múlttal rendelkező szakmai lapok, hírlevelek friss számait nem lelni, kutatásoknak, szakmai fejlesztéseknek nyomát sem találni. S ami a legnyomasztóbb: a magára hagyott kis-települések művelődési házai kiüresedtek – szakmai segítség, útmutatás, pénz nélkül léteznek, ha léteznek. Amíg a politikai elvárásoknak mindenben megfelelő „központ” dúskál a milliárdos forrásokban.

A 2011-ben beharangozott Németh László Tervet bizakodva és örömmel fogadta a Magyar Népfőiskolai Társaság. Néhai elnöke, Szigeti Tóth János papírra vetette és közzétette (a tervezetők számára is) az ezzel kapcsolatos gondolatait. A tanulmány minden mondata elgondolkodtatóan és tanulságosan aktuális - Szigeti Tóth János javaslataira sem akkor, sem azóta nem hallgatott senki. A süketségben lődörgés ma is uralkodik. (Szerk.)

„Az ember küzdelme, hogyan lehetőségeihez méltó legyen”

Néhány gondolat a Németh László Tervhez



Érdeklődéssel hallottam, hogy a közösségi művelődés megújításának programját Németh László Tervnek fogják hívni. Először is azon gondolkodtam, ki lenne még alkalmas névválasztás a művelődés nagyjai közül, például Kodály Zoltán, vagy Karácsony Sándor, de kétségtelen, hogy Németh László egy igazi telitalálat. Ő maga vallotta: „Ha egy mondatban kéne életem célját megfogalmazni, az a magyar irodalom és művelődés világszínvonalra emelése volt.”

Felsajgott bennem a neve, hiszen hányszor hivatkoztunk rá az elmúlt több mint két évtizedben, mert nem jártunk különkülön, mint ő, akinek nagyon fáj, hogy javaslatait semmibe

sem vették. Amennyire nem hallgattak javaslataira, annyira van távol ma a magyar művelődés is a világszínvonalától.

Belém nyílt az emlékezet is, hiszen 1986-ban a Múzsák Közművelődési Kiadónál, mint sorozatszerkesztő létrehoztam egy kötetet Németh László Művelődéspolitikai írások címmel. (Lackó Miklós és Monostori Imre segítségével). A sorozat túlságosan sokakat irritált, s a sorozat terveit más irány felé tolták a Kiadó nagyhatalmú urai, így kompromisszum híján a Társadalom és művelődés sorozat több kötet megjelenése után lényegében meg is szűnt. Most, a 80-as évek közepe körüli nosztalgiát kerülve, belenéztem újra a kötetbe, s a még mélyebb érintettség árama öntötte el a szívemet, merthogy előjött, hogy az eltelt, a több mint negyedszázad alatt milyen mértékben inspiráltak Németh gondolatai, javaslatai, még ha nem is tudatosultak bennünk, népfőiskolásokban. Most a remény tölt el, hogy talán 60-80 évvel később még van esély magyarként a világszínvonal fénylő csillagára fordítani a tekintetünket, s abban munkálkodni is.

Az élethosszig tartó tanulás modern hirdetője

Ahogy akkoriban, most is az író népfőiskolákkal és felnőttoktatással foglalkozó gondolatait akartam a legjobban megismerni. Nemcsak saját szakmai érdeklődésből, mely kezdődött onnan, hogy mint veszprémi diák kötelező színházi diák bérletünk volt a Lovassy Gimnáziumban, a Petőfi Színházba, ahol Németh László ősbemutatókat láthattunk. A mai szóhasználatban élethosszig tartó tanuláshoz nevezett szemlélet egyik korai modern képviselője volt ő maga is. Nem szakpolitikusként és nem elsősorban makro társadalmi igényű oktatáspolitikai stratégaként. Inkább önkéntes nemzeti jövőbelátó volt ő, akinek a figyelmét lelkileg a nagyközösségre gondolva a kisközösség, és az egyén horizontja ragadta meg. Foglalkozott egyaránt az általános iskola, a középiskola, az egyetem és a felnőttoktatás kérdéseivel. Ezek ma az élethosszig tartó tanulás pillérei. Nyilván saját tanári gyakorlata alapján a legtöbbet a középiskolára összpontosított. Azért nevezhetjük őt az élethosszig tartó tanulás mai, európai uniós gondolatiránya egyik első hírnökének, mert bármelyik oktatás típusal foglalkozva érvényeset mondott a többire vonatkozóan is. S egyáltalán, a változtatás és szemléletváltás átfogóbb íve kötötte le, s abban mondott, ajánlott máig maradandót, nemzeti- és világszínvonalat egyszerre. Egy másik fontos szempontból is az élethosszig tartó tanulás programját fejtette ki, amennyiben az „osztálytalan társadalom” s az értelmiség mibenléte nála a tanulás és a műveltség magas szintre emelését jelentette. Ezt az osztálytalan társadalom képet a 60-as évek közepétől a behízselgők szívesen interpretálták úgy, hogy Németh a szocializmus osztály nélküli társadalmának híve volt. Erről szó sincs. Szerinte a paraszt és a munkás is értelmiségivé kell váljon, amivel a műveltség szintjében magasra jutnak.¹ „Én az osztálytalan társadalmat, ... másnak, mint értelmiségi társadalomnak, el sem tudom képzelni.” mondja 1943-ban Szárszón, majd így folytatja: „A parasztság a szikla, amelyen mindennek állnia kell. Közben a szikla olvadt, s minden akart lenni, csak szikla nem. Az igazság az, hogy a nagy medence, amelyből az egész nemzet eredt, valóban a parasztság. A delta azonban, amely felé az egész nemzet tart: az értelmiség”

¹ Forrásként főként az idézett Németh László Művelődéspolitikai írások, Múzsák Közművelődési Kiadó 1986 10864/86 és a Püski Kiadó Németh László A minőség forradalma - kisebbségben I-II Politikai és irodalmi tanulmányok, beszédek, vitairatok, 1997 köteteket használtam, így egy-egy idézethez külön nem illeszték lábjegyzetet.

Sorskérdésekről „harangozni” kevés

Az önképzőkörök feladatairól szóló írásban² is rávilágít az egyik – szerintem bennünket máig gúzsba kötő – strukturális, társadalmi akadályra, a *modern középosztály létének a hiányára, megteremtésének szükségességére*. Ez nem születhetett meg pillanatok alatt, és sem az elmúlt 20 évben, de 2010 óta is még mindig csekélyke a tartós növekedésének az esélye. Reméljük, bővülni fog ez a lehetőség. „Nagy ember nem az lesz, aki nagy ember akar lenni, hanem aki nagy dolgokra tudja áldozni magát” írja. Majd később néhány sorral: „Kicsiny önző korokban ugyanis mindenki külön csörtet, és külön akar nagy ember lenni, nagy közösségi korokban azonban mindenki ugyanazokkal a feladatokkal küzd, csak más oldalukkal.”

„A magyar élet máris tele van félművelt emberekkel, akik hallottak valamit sorskérdésekről harangozni, s most kritikátlan harsogással toboroznak maguk köré közvéleményt önző céljaikhoz....A történelem azonban a fejünkre nőtt, s együtt csinál az egész Európának jövőjét. *Sokkal kevesebb lesz, amit választhatunk, és sokkal több, amit készen kapunk*” Ezek a mondatok 1941-ben íródtak, és máig megállják a helyüket. Keserűséggel kell leszögeznünk, hogy akkor is és most is a fél úri, félművelt, fél polgári és gyenge erejű középosztály a legfőbb akadály a tanulás és művelődés társadalmi megvalósulásának.

Parasztkollégium c. írásában így fogalmaz a hiányzó nemzeti középosztályról 1940-ben: „... nem volt meg a magyar érdekekben összeforrt és kiforrt népi középosztályi elit. A parasztkollégiumok nem végezték el ezt a politikamentes munkát, amely nélkül minden politika csak árvíz, a csalódás iszapjával jövő”

Süketségben lődörgő elit

Közéletünknek, művelődésünknek súlyos évtizedek tévútjait kellett volna helyreigazítania, kimosni a szocialista időszak tudatából megmaradtakat, s látható, hogy az 1990 után születettek is milyen mélyről szívták magukba szinte anyatejként a szocializmus idejéből maradt családi mintákat. De a korábbi régmúltból is, mint a parlagnő, úgy támad újra és újra a készülő „Kert-Magyarország” ligeteiben az *üres nemzeti szólamok bozóttengere*. Miért olyan nagy baj ez? Mert „A szónak, hogy terjedhessen, levegőre van szüksége. Minálunk a szó körül épp ez a levegő, a közműveltség közege hiányzik: ezért lesz süketségben lődörgő csapat, ami másutt példa: az elit.” (1935)

Mindezt ma demokráciára nevelésnek és aktív állampolgár felnőttoktatásnak hívják, s bizony Európa más országai se dicsekedhetnek a közműveltség „magas szintű közegével”, legalábbis olyanal, amely cselekvőképessé tehetné őket, s felérne a mai válsággal. A krízis szélesebb körű és mélyebb. A mi mai közösségi művelődésünkben, felnőttképzésünkben szinte teljes egészében kiveszett a „közéleti, politikai képzés”, amit a fejlett európai demokráciák gyakorlatának megfelelően újra ki kell alakítani. Ez az aktív állampolgárképzés egyszerre veszi célba a demokratikus politikai rendszerre, az emberi és civil

2 A fogalomhasználatról. Önképzőkör alatt a mostani északi „tanulmányi köröket” mint a népfőiskolák egyik formáját is érthetjük, de nyilván a magyar közoktatásban is megvoltak a hagyományai. Németh László sokszor használja a népfőiskola, a parasztkollégium, a nép Eötvös kollégiuma, a szabadegyetem kifejezéseket, amelyek korszakonként, vagy helyzettől függően használ, mégis közel azonos a lényegük, s szinonimaként is kezelte őket. Az hogy technikai részletkérdésekben az eltéréseket is magyarázza, mit sem változtat ezen. Mindenesre az egyedüli volt aki Móricz Zsigmond felhívására elsőként konkrét tervvel válaszolt és pénzt illetve Törökvész úti villáját ajánlotta egy népfőiskola befogadására, vezetésére.

jogokra vonatkozó, pártpolitikától független, alapvető politikai tudás és ismeretek növelését, meghatározott értékek és magatartás formálását, másrészt a személyes és közösségi kompetenciák fejlesztését. A társadalmi részvétel kisközösségi, tanulási gyakorlása nélkül aligha lehet valakiből a település, az ország, vagy Európa aktív polgára és nemzeti világpolgár egyszerre. Ez a mi legnagyobb fájdalmunk, a Magyar Népfőiskolai Társaság 1989 óta folyó keserves szélmalomharcában is. Hagyján lenne, ha csak mi látnánk a kárát!

A közműveltség közegét megteremteni

Önmagában a média, amely körül olyan sok bozótharc folyt az elmúlt két évtizedben, nem oldhatja meg ezt a közműveltségi hiányt. A rádió szerepéről szóló írásában Németh László így szól: „Nem mindegy tehát, hogy a szó melyet szétfolyat: kanális lé, vagy artézi forrás”

Vitathatatlan, hogy szájunkig érően kanális lében gázolunk évtizedek óta, s részben fuldokolva gázolunk ma is, s a középosztály egy része még az új médiatörvény vitáiban (2010 vége) is a szennylét zúdíttotta azok nyakába, akik keresték az artézi forrásokat megfakasztani. Könnyű mesterség a kanális lé szétöntözése, ha évtizedek óta máshoz se szoktak a média munkaadók és a fogyasztók, mint a részegítő lőréhez. Németh szerint - rádió helyett most mondhatnánk médiát - „...mindent közölhet, amit tudnia kell annak, aki ítélni akar, s így ha reformokra nem is izgat, nevelőmunkájával előkészítheti a reformokat.”

Nem lehetséges mindenre kitérni, de egy modern Németh László Tervnek a média oktatási, képzési szerepének a céljait is szükséges radikálisan beiktatnia. Hihetetlen, hogy ennyi hasznos, kreatív és félbemaradt kísérlet ellenére még mindig nincs igazán nemzeti oktatási és kulturális programja a médiának. A térkép elég vegyes, vagy színes, de még messze vagyunk attól, ami egy átlag fejlettebb európai médiában létezik, hogy a kommersz uralma mellett jelen van kulturális értékközvetítésként az oktatási és felnőttoktatási funkció. Ez nálunk inkább kivétel, és egyéni kvalitások küszködése.

Modern műveltség fogalom

Németh írásaiban számos helyen, több műveltség meghatározást használ. De nem is törekedett végleges, tudományos meghatározásra egy porosz lexikon számára. Hanem írói érzékletességgel valamennyi fogalomhasználatban a lényegét próbálta megragadni, a műveltség étellel, gyakorlattal, emberséggel való szoros összefüggését. Ez igen fontos ma, amikor még kísért a több mint fél évszázados neoliberalizmus szellemi szűklátókörűsége, a humán erőforrás elmélet szakképzés centrikus otrombasága, amely - leegyszerűsítve - a műveltség mércéjének a jó ipari robotot tartja. A mai konzervatív gazdaságpolitikai szemlélet konzervatív közgazdasági paradigmái mellett sok tekintetben leragadt a neoliberális emberképénél. A szocialista emberkép rejtett maradványairól nem is beszélve.

Németh László, miközben vallotta, hogy „A jövőendő lateinereknek kertet, földet kell művelniük és műhelyekben valódi gyaluval törni fel a kezüket” - nem volt híve a gazdasági hasznos elsőbbbségben részesítő, s arra leszűkítő szakképzésnek. A gyakorlatiasság minden oktatási szint és forma keretében hangsúlyos nála, igaz nem úgy, mint rövidlátó pragmatizmusban ezt ma néha látjuk. Ő már akkor tudta, amit mi a mai nagy kompetencia fogalom divatban - ismeret, készség, attitűd együttesében - talán nem, hogy a legutóbbi elem a legfontosabb. Az OECD drága kutatások alapján jutott ugyanerre a következtetésre a 90-es évek közepén, végén. Persze az OECD szakértők megállapításait nem a jó tanárok, és művelődésszervezők, hanem a profit-sikeres gyáriparosok alkalmazzák, és persze a saját műveltség szintjük szerint.

Tudásunk és magatartásunk egyet jelent

1934-ben írta: „mi is hát a műveltség? Én azt tartom nem tudás, hanem szenvedély. Az ismeret belepi az agyat, mint homok vagy korom, hogy mennyire lepi be, attól függ, hogy pályaudvar mellett laksz, vagy messze tőle. Az ismeret akkor lesz csak élet, ha a tájékozódás, az önalakítás szenvedélye nyúl ki érte, s tudásunk és magatartásunk egyet jelent. A népművelésnek nem lehet az a célja, hogy a népbe bizonyos ismereteket beleverjen, hanem hogy *ezt a szenvedélyt a tömegek legkiválóbbjaiból kiváltsa*, s a silányak közt legalább tiszteltté tegye. Az önalakításnak ez a szenvedélye, homályosan, megtévesztetten ott szorong ma a népben.” Mi a népfőiskolai gyakorlatból tudjuk több mint két évtizede, mit jelent ez a kisközösségi és személyes önalakítási szenvedély. Ez az a legfontosabb és legbensőbb energia felhalmozás, amely nélkül a szakképzés semmire sem tud menni alanyával, amit pusztán tárgynak tekint. Németh itt lényeglátóan fogalmazta meg a népfőiskolák sajátosságait.

Próbáljuk meg Németh László téziseit a mai európai élethosszig tartó tanulás szakpolitikai és szakképzési elvárásaival összevetni, hogy láttassuk, mennyire időszerű gondolkodóról van szó. Még ma, hozzánk képest is. Nem azért tesszük, mert Európa-majmolók lennénk, hanem mert érdekünk, hogy a magyarság világszínvonalra tegyen szert. A világban való tájékozódás fontosságáról eszmélkedve írja „A magyar rádió feladataiban” - ahol két hazáról beszél, az országról és arról, amit Vörösmarty a népek hazájának, a nagyvilágnak nevezett.

„Új korok fölemelnek és letörnek népeket...Mi magyarok sajnos ebben az időbeli hazában éppolyan tájékozatlanok vagyunk, mint a földiben, egy-két nemzedékkel jártunk Európa nyomában, s amikéért legnagyobb tehetségeink föláldozták magukat, mint Ady írta, másutt többnyire „megunt ócskaság” volt már.” Valóban senki nem különb nálunk, de a nemzeti önérzet duzzadása önmagában még nem védjegy semmi ellen.

Alapkészségek, írni-olvasni és számolni tudás

Jeles drámaírónk lényeges fejtegetésekbe bocsátkozott, milyen legyen a 45 utáni új elemi iskola. Németh 1946-ban írta Jelentésében a miniszternek: “A parasztság iskoláztatását kétféleképpen támogathatjuk, vagy az ő útjukat egyengetjük a városba, (értsd jobb közlekedés) vagy a középiskola útját a falvakba.” Emellett a dolgozók iskoláinak falvakba való levitelét tekintette a legfontosabbnak. A kistelepülések népfőiskolai szerveződése a legmegfelelőbb formák ehhez – ő, mint megbízott népfőiskola szakfelügyelő vélhetően jól tudta -, s ma is azok, mint ahogy a két világháború között voltak. “A falu egyenjogúsítására van szükség” nyomatékosította. Az OECD Írás-olvasás készségek az információs társadalomban c. vizsgálata szerint (2000) a felnőtt lakosság 25-75 %-a nem éri el a kívánatos szintet a fejlett országokban. Magyarország az utolsó csoportban foglal helyet, vagyis a felnőttek 75% körüli aránya nem felel meg az elvárt követelményeknek. A 2011-es EU magyar elnökség alatt rendezett felnőttoktatási konferencia is az alacsony iskolázottságúak oktatásának fontosságát tette első helyre. Ez a gondolat irány a mai szakirodalmi terminusokban úgy jut kifejezésre, hogy törekedni kell a felnőttképzés, művelődés hozzáférhetőségének megteremtésére

A jelenlegi intézményrendszer és kínálat a magasabb képzettségűek és az amúgy is aktívan tanulók, művelődők számára „hozzáférhető” elsősorban. A művelődési házi statisztikák pld. a látogatók millióiról beszélnek. Csak azt nem tudom, kiket akarnak elkápráztatni ezzel?. Azt nem próbálják meg, hogy a „tükröm, tükröm mondd meg nékem ki a legszébb... - alapon tényleg belenézzenek a társadalmi háttérbe is, s megállapítsák például - mint egy két szerény kutatás - hogy *az utóbbi egy évtized alatt az ifjúsági réteg elmaradt*



az intézménylátogatók köréből. Persze ha ugyanaz a Mariska néni 50-szer bemegy – ami fontos- az már ötven látogató. De ennek mi a tartalma – majdnem semmi.

Az intézményrendszer strukturális továbbfejlesztése nélkül a képzettségi különbségek tovább nőnek, a helyi társadalom és az egyén elérése decentralizálást és struktúraváltást igényel. Formában, módszerben, szemléletben. Németh László ekképp indokolta a tömegműveltség emelésének fontosságát a Tanügy rendezésében (1945): „Az emberek műveltsége a mi korunkban jobban össze van láncolva, mint régen: az egyéni műveltség belevész a tömegműveltségbe. A tömegműveltségnek kell hát megközelítenie a régiek egyéni műveltségét” Bizonyosan nemcsak csak a saját egyéni, kiemelkedő műveltségére gondolt.

A tanuló társadalomban nélkülözhetetlen az olyan új készségek helyzete, mint: informatikai készségek, idegen nyelvismeret, műszaki kultúra, vállalkozói és szociális készségek így szól az Unió egy másik prioritást élvező célkitűzése.

Persze ezek a fogalmak sem a II. világháború előtt, sem utána nem vetődtek még föl így. De az igen – például Németh Lászlónál, az enciklopédikus műveltségű drámaíró, orvosnál és tanárnál, hogy meg kell teremteni a ” tantárgyak testvériségét”. Ami ugyanazt üzeni, amit ma visszhangoznak. Németh László módszertani elgondolásai legkonkrétabban a középiskolára, kritikailag pedig az egyetemi oktatásra vonatkoztak. Lényegében ezeket alkalmazta a népfőiskolák és a felnőttoktatás, a közösségi művelődés megtervezése során is. A középiskolai tantárgy összevonás igen korszerű elképezése volt, ami a természettudományok és humán műveltség harmóniáját, egységét, és a “tantárgyi bürokrácia” letörését, az élet és tanulás egymáshoz közelítését jelentette. Ez a népfőiskola előnye a formális oktatással és a merev intézményrendszerrel szemben. Az idegen nyelveken kívül három nagy tantárgycsoportot alakított ki: történelem, természettudomány, matematika és alkalmazásai. Hosszú tanulmányra fejlesztett Marx Györgyhöz írt levelében (1963) kritikai górcső alá vette még azt is, hogy a természettudományokon belül milyen megosztottság és elkülönültség vált uralkodóvá. Aki ma a 21. századi világ élvonalbeli tudományos kutatási fejlődését figyeli, tudja, milyen korai, nagyfényű látomás volt ez az észrevétel akkor. Nem tudunk foglalkozni a szakképzés milliárdokat felemésztő moduláris OKJ reformjával, - amit most valószínűleg megint újra felülvizsgálunk, - de ha megfontolnák Németh László néhány egyszerűnek tűnő tanácsát, olcsóbb és világgra szólóbb lenne az erőlködés eredménye.

Munka és tanulás - az ál gyakorlatiasság ellen

Az Unió szószólói első soron emlegetik, és unos-untalan ismétlik a munkaerő piachoz kapcsolódó készségek és tudás terén jelentkező kihívásokat. A gazdaság és a képzés kapcsolatának erősítésére tett minden erőfeszítés ellenére még ma is távol állunk a szektorok és tantárgyak átjárhatóságának szükséges szintjétől. A képzés formalizmusa, rugalmatlansága messze elmarad a gazdaság gyorsan változó, gyakorlatias igényeitől. A formális és bürokratizált képzésekkel szemben a gyakorlati készségek és a kompetencia alapú képzés radikális fejlesztésére és elismertetésére is szükség lenne. A kialakult gazdasági világválság kezdete óta pedig *nagyszabású oktatási beruházásokba kellett volna kezdeni, hogy felkészüljünk, mire a globális gazdaság újra beindul*. Ezt ugyanis a helyben élő, egyszerű dolgozó emberek, gazdák találékonyága fogja majd megmozdítani, ami tanultság nélkül nehezebben megy.

A most is erőltetett gyakorlatra irányultságot Németh László helyesen már akkor „ál gyakorlatiasságnak” nevezte. Az általános műveltség kivételes fontosságát pedig eképpen védte meg: „A szellem elé oda kell állítani a kapaszkodót, ha azt akarjuk, hogy mászni tudjon. S erre mégiscsak azok a „fölösleges” tárgyak valók, amelyektől a portás és a fűszeres papák annyira borzadnak. A szellem problémát vet fel, és problémát old meg. Lehet ez nagyobb feladata a tanításnak, mint hogy ezt a probléma készséget tornáztassa?”

Az elvont *díszplínyszerű tanítás* mellett a másik oldalon nem a gyakorlati tanítást követelte, hanem magát a gyakorlatot. Sajnos az elmúlt évtized szak- és felnőttképzés politikája – néha úgy tűnt – a gyakorlatban *a fűszeres és portás papák eszmei magasságáig nőtt fel*. Ezen túl viszont annál inkább megvolt a fűszerezések pult alatti osztok, keverek eszessége. Igen könnyű ellenvetni: na jó, Németh László egy idealista volt! Azt mondta Szárszón, „Az erőket kihasználó tizenkilencedik század felhasználta a munkát és visszautasította az egyéniséget; mozgóláncához elég volt a kezünk, és lemondott a másik nyolc óra javára az agyunkról.” Gyanús, hogy a 21. századi szakképzésben is ezt erőltetjük tovább, pedig a jövő másról szól. Legalábbis azokban az országokban, ahol nálunk előbbre járnak.

A megtanulni tanulni készsége

A tanuló társadalom e kulcskompetenciája terén az iskola oktatási gyakorlata régen elavult mintákat követ, a felnőttképzés, közösségi művelődés pedig túlnyomórészt lemásolja az iskolarendszerű oktatás rossz módszereit. Annak ellenére, hogy a szektorok között a felnőttoktatás vált az egyik leginnovatívabb ágazattá. Az uniós szentencia szerint fontos a tanulás minden formájának egyforma elismerése, az előzetes élet és munkatapasztalatok és tanulás elismerése (mint motiválás) is, és annak kifejlesztendő gyakorlata, hogy a „megtanulni, tanulni” készségeket az iskolát elhagyó korosztályok is elsajátíthassák és fejleszthessék. Érdekes, erről értekezett több helyütt Németh László is, több évtizeddel előtte, amikor a tantárgyak összevonását és a könyvek szerepét hangsúlyozta. Már Grundtvig kifejtette az 1840-es években, hogy a könyv fontos, jó barát, de halott tudás, s az élőszó jelentősebb. Ugyanígy látta Németh László: „...ma még a kutató tudós is polcon tartja az emlékezetét, azt tudja, hová kell nyúlnia. *A tudás ma képesség és tájékozottság*. A jó iskola ma bevezetés a könyvtárba, vagy a laboratóriumba” Az önálló tájékozódásra képes ember formálása mindig is elsőrangú célja volt a népfőiskoláknak.

Persze mindez nem jelenti azt, hogy a könyv háttérbe szorulna, ellenkezőleg. Németh László a saját tantervi programjai alapján (népfőiskolai tantervet is készített) egyszerű, hiteles, tudományos ismeretterjesztő művek tömegének nagy példányszámú megjelenítését és feldolgozását is programba vette. Egy új tervben a 21. századi Olcsó Könyvtár



sorozat megújítása ma is elemi igény lenne. Fontosabb, mint ma a pesti színházak úri pénz és ízlés civakodása. De hát így mulat egy magyar úr (az adófizetők pénzén) – nemde?

A Németh László-i gondolkör eme központi eleme megint alapvetően pedagógiai, s a tanulás öröméről szól.

A tanulás öröme

„Ha távozóban egy más bolygón megkérdeznék, mi volt a földi élet legnagyobb öröme: a tanulást mondanám.” S látta, különösen az 1945-t követő változások hatásaként: „Mint hóolvadáskor, a száraz ereket folyómederré mosva, ömlött a tanulni akarás” Mai intézményrendszerünk befogadó képessége nem a négyzetméterek hiányában, hanem a gondolat és leleményesség nélküliségben eredeztethető. Tisztelet a kivételek sokaságának. A steril ünnepélyesség, mint a szocializmusban - ahol „kultúra és művelődés rendszerlegitimáló” hite volt az alátámasztás -, ma már nem érvényes. Mára is megmaradt tévhitként valami ebből az ideológiából, csak már nem kell idézni a párthatározatokat. Mára kiesett a memóriából a társadalmi és gazdasági feladatokhoz kötődés pontos szakmai elkötelezettsége. Minden erő a meglévő intézményrendszer pozícióinak megvédésére összpontosul. Ebben aztán van még osztályharc. *A közösségi művelődésben, felnőttképzési tevékenységben való társadalmi részvétel terén* a fejlettebb EU tagállamokban a 24-65 közötti korosztály cca. 40%-a vesz részt rendszeresen felnőttképzésben, közösségi művelődésben, ez az arány, helytálló magyar kutatások hiányában a nemzetközi vizsgálatok magyar adataira építve nálunk 3-6 % között van, de közelebb a 3%-hoz. 2020-ra a megadott korcsoport 15%-ának bevonását tartanák kívánatosnak Brüsszelben, amit a 27-vel mi is hosszan megvitattunk és elfogadtunk. Nem hiszem, hogy a mai részvételt ösztörösére növelni könnyű feladat, de nem csak és nem főleg pénzen múlik. A rendszer megváltoztatásán.

Tanári hivatás, vagy tanterv lebontó automata?

„Gyermekkoromban még volt valami kis élet a tanári hivatásban, ma a tanár is tanterv lebonyolító automata” írta Németh László. Egész eddigi fejtegetésünk első fejezete lehetett volna, hogy leszögezzük, a tanár személyiségénél alig tartott valamit is lényegesebbnek Németh László az egész tanulás, tanítás ügyében. Maga mutatott erre példát tanári gyakorlatában. A 27 európai tagállamban versenyszerűen űzött, bürokratikus minőségbiztosítási rendszerfejlesztés, majd egy évtized alatt arra a nagy felfedezésre jutott, hogy *a minőség egyik központi eleme a tanár, a művelődésszervező, a népfőiskola vezető, a felnőttképző személye*. A magyar felnőttképzési szakemberképzésnek a közoktatás és felsőoktatás, valamint a posztgraduális képzések keretében történő nagyobb elismertetésére lenne szükség. Amellett, hogy az elmúlt évtizedek nemzetközi szinten is – és formálisan – viszonylag fejlett a közművelődési és felnőttképzési szakember képzése nálunk, ez ugyanakkor több hátrányt is jelent nekünk a megújulás és előbbre lépés szempontjából, mint mondjuk egy olyan – ma úgy nevezik feltörekvő gazdaságú – országban, ahol erről még nem is hallottak. Jó lesz odafigyelni, nehogy kényelmes, lenéző magatartásunk oda vezessen, hogy egyszer csak észbe kapunk, megelőztek minket ebben is. Az andragógia szak bevezetése erre csak részben volt megoldás. „Diplomásaink nagy része éppolyan tömegcikk, mint a krajcáros bazári harisnyakötő vagy patentgomb, a diploma gyárakban készül, s ott marad ahová az állás felvarrja” írta Németh László. Másutt ellenpontként szól: „A tanítás nem ismeret, hanem hivatás, adomány – s én még a főgimnáziumokban is szívesen adnék tanszéket olyan kiváló laikusoknak, akik tanári képesítést ugyan nem szereztek, de az élet egyik szegmentumába kellő bűverővel tudnák az ifjúságot csábítani”.

Megint a közösségi művelődés és a népfőiskola mostani gyakorlatát kell ide idézni. Arról szól itt Németh László, amit ma a nemzetközi szakirodalomban „peer learning”-nek, a tanulótársak egymástól való tanulásának neveznek, és amely sokszor eredményesebb, mint a katedra tanár fárasztó tevékenysége. A tanár és diák viszonyáról is fontos népfőiskolai alapeszmét szögezett le az író, a felek egyenrangúságán, felnőttsegen alapuló együttműködése fontosságáról:

„*Sosem tudtam megtanulni azt a hangot, amelyen a paraszttal állítólag beszélni kell...* Magam mindig úgy beszéltem velük, mintha ők is doktorok, vagy tanárok lennének, az iskolaügy fejlődésétől is azt vártam, hogy ezt az egy hangon beszélést természetessé, sőt kikerülhetlenné tegye.”

Mégis ez a „nagy fejlődés” a szubkultúrák olyan bábeli zűrzavarát kavarta föl, hogy még 2012-ben sem értjük egymást. Németh László, amikor Törökvész úti villájában népfőiskolat akart befogadni, 1940-ben megírta egy Budapesti Népfőiskola Vezetőképző tervét is. A Kelet Népében megjelent rövid írás legfontosabb tartalmi eleme a helyi életismeretre nevelés volt.

„A tanítás alapja a növendékeknek saját községük életének komoly és rendszeres fölvalózásán nyugszik. A község ismerete címen komoly és nemzetismeretet elősegítő kutatást végezhetnek...” A továbbiakban hat általános tantárgyat jelölt ki:

- Magyar önismeret
- A haza gazdasági, társadalmi rajza
- Jogismeret
- Magyar tájak
- A falu kultúrélete
- Egészségtan

Ez egybevág azzal, amit 2009-s tanulmányunkban írtunk, hogy az új közösségi művelődés település szintű modelljében a népfőiskolák és helyi intézmények számára három fő célt tartunk a legfontosabbnak, amely minden más lehetséges rész célt magában foglal:

- A család és a helyi kultúra középponti szerepének helyreállítása és megerősítése

- A szociális gondoskodás és a közösség fejlesztés
- A helyi gazdaság és vállalkozó szellem erősítése és kibontakoztatása³

A konkrétumokban igazán kár lenne elveszni hagyni magunkat, de Németh László vázlatos terve ma is időszerű, megvalósítható, illetve ezrével lehet ezek helyi igények szerinti változatait kialakítani. Külön foglalkozott Németh László a tájismerettel és a vidékfejlesztéssel, ami ma nemzeti programként indul, s ehhez a népfőiskola közreműködése nélkülözhetetlen.

Az áttekintő program hiánya

Az egész életen át tartó tanulás stratégiájának fejlesztése – középponti kérdéssé vált 2000 óta Európa szerte. Magyarországon a 90-es évek vége óta használják a közélet és szlogen szintjén az élethosszig tartó tanulás kifejezést. A 2005-ben megszületett kormánystratégia nagyrészt üres papír maradt. Ez talán nem is ártott meg az országnak. Most viszont jót tennie, ha kutatások keretében a kormány megteremtené a felnőttképzési stratégiai kutatások és fejlesztések autonóm intézményi hátterét és mechanizmusát. Biztosítani kellene, hogy e munkában naprakészen érvényesüljön a nemzetközi összehasonlíthatóság, a tudományos kompatibilitás. A téma nemzeti jelentősége, tárcaközi természete szükséges teszi a stratégia és távlati terv, éves jelentésekben visszatérő értékelését és minél szélesebb körű nyilvános kommunikálását. Ez nem brüsszeli kötelezettség, hanem belső parancs.

A „Ha most lennék fiatal” c. írás foglalkozik ugyanezzel a témával, s Németh László sokkal szebb nyelvezettel foglalja össze: „Az embernek nemcsak a világban már megvalósult lehetőségeket kell megcsodálnia, hanem a benne még ott lappangókat előhívnia, s belőlük magát minél különbbé megalkotnia”

Több mint fél évszázada írta a fenti sorokat, s azt is, hogy az a baj a tanulási lázzal, hogy „nincs áttekintő programja. Összevissza száguldunk az ötletszerűen választott tájakon, s a nagy habzsolásban végül mégsem tudjuk a világ modelljét magunkban megépíteni” (1961) Hogyan tudnánk megtenni ezt ma, amikor továbbra sincs áttekintő program, s a habzsolási kínálat globalizált, rémisztő mennyisége a többszörösére nőtt a felkészületlen milliók lelke előtt. A minap a UPC „nagy ajánlattal” keresett meg egy csicsergő „személyes telefonon”, hogy az 50 csatorna helyett 74-et ajánljon egy új „kedvező csomagban”, miközben nekem 5 jó minőségű is bőven elég lenne.

Mi a megoldás? Nem teafőzésre kell használni a televíziók mosópor reklámjainak őrjítő, hosszú közbevágásait. A nemzeti áttekintő program megteremtése a megoldás és a népfőiskolák és kisközösségi műhelyek, lélektől lélekig terjedő, de tömeges apró munkája, párbeszédei, ahol a kohézió és magyar minőség épül. Ez lehet csak egy nemzeti szegletkő.

Határok nélkül: – népfőiskolák a nemzeti művelődés Kárpát - medencei megújításában
Már 1928-ban figyelmeztetett Németh László, hogy az „integer Magyarország helyett az integer magyarságra” kell fektetni a hangsúlyt. A nemzeti megújulás egyik kulcspontja a magyar közösségek közötti bizalom és a nemzeti kultúra egységének helyreállítása, hogy minden európai állampolgár szabadon tanulhat, művelődhet, élhet és dolgozhat bármely



3 Művelt nép – emelkedő ország Egy kitörési esély Magyar Népfőiskolai Társaság 2010. ISBN 978-963-87884-1-2

A teljes tanulmány elérhető: http://www.nepfoiskola.hu/MNT_hu/dokumentumok2010/muvelt-nep-emelkedo-orsz-belso.pdf

más tagállamban. Annyi évtized múltán a globusz hungarikuszon egy eltérített Golf-áramlat indult el az Antarktisz felé, hogy a jéggé fagyott magyar lelkeket összébb melengesse. A kettős állampolgársági törvényre és a szemléletváltás kopernikuszi fordulatára gondolok. A lassan évszázados lemaradásban önmagunkra kell helyeznünk a hangsúlyt, de ne feledjük, amit Németh László a Kárpát-medencei népek „tejttestvériségéről” vallott, s azt a figyelmeztetését is komolyan kell vennünk, hogy alig tudunk valamit a szomszédainkról. „Egy nemzet, vagy ha úgy tetszik, nemzetek nevében dobni fel a hegymászó kötelet, s egy magasabb szintre húzni: előbb néhány száz embert, aztán százezreket.” javasolta mindannyiunknak.

Szintén megfogalmaztuk a Magyar Népfőiskolai Társaság Művelt nép c. tanulmányban, hogy a II. világháborút követő fél évszázadban a korábban már a szétszakítottságban mélyen megsérült magyar műveltség újabb, végzetes sebeket kapott. Saját hagyományai talaján nemhogy nem volt képes talpra állni, hanem még jobban eltorzult, miközben az európai integráció és globalizáció felgyorsulása, főként a 90-es évektől máig, még sebezhetőbbé tette. Kigyógyított nemzeti műveltség hiányában a világkultúra legalacsonyabb értékrendű bővli termékeitől váltunk fertőzött beteggé. Ez is az oka annak, hogy a „háttáron kívülnek” nevezett magyarság lehet e megújulás egyik lelkisége, s motorja az ún. anyaország. Na de nem úgy, hogy ezt az évszázados, gigászi feladatot bárki, mint illetékes kisajátítsa. Ebben mindnyájan illetékesek és kötelezettek vagyunk.

Utószó

Hadd zárjam gondolatainkat Németh László azon vallomásával, amely arról szól, hogyan vált ő a népfőiskolák aktív, pártoló hívévé. Ilyen író, közéleti személyt keveset sorolhatnánk fel az elmúlt három évtizedből. Ez sajnos lesújtó tény. Jót tenne, ha a mai értelmiség és politikai osztály is kilépne önző begubózásaiból, s kiválna belőlük egy-két Teleki Pál, Móricz Zsigmond, Németh László, akik oldószert találnának arra a köz-szorongásra, amely ma foglyul tartja az országot és a nemzetet.

„Egy nagy író, akinek minden tollvonásából örökkévalóság és pénz csordul s egyszerre csak vonatra ül, népfőiskolákat és diákegyleteket látogat, dobogón tanul előszót fogalmazni, műveket ül el szállodákban és étkezőkocsikban, s pénzügyi öngyilkossággal fölérő vállalatokat kohol: csak mert megszállta őt valami közszorongás... Engem is a Móricz Zsigmond ambulánssá vált nyugtalansága húzott ki, hogy sokéves begubózás után megint járkálni kezdjem a vidéket.”

Itt az idő...

2011. Karácsonyán



Bajusz Klára

A Pécsi Szenior Akadémia



Öregedő társadalmunknak fokozott figyelmet kell fordítania egyre népesebb idősödő generációinak jólétére. Számos elmélet született az időskor sikeres megélésének kapcsán: beszélhetünk pozitív, aktív, egészséges, jó, harmonikus vagy akár reziliens öregedésről is. A sikeres idősödés megéléséhez testi, szellemi és lelki egyensúly megléte szükséges, ennek megteremtése azonban nem könnyű sem az egyén, sem a közösségek szintjén. Az idősebb generációk aktivitásának megvalósításához intergenerációs együttműködés, hálózatos gondolkodás és az egész közösségre kiható szemléletváltás szükséges.

Ennek egyik elsődleges eszköze az időskori tanulás, melynek eszközrendszere és szinterei nagyon változatosak lehetnek, a tanulási motivációk pedig igen sokszínűek. Ma az egész életen át tartó és annak minden területére kiterjedő tanulás egyik karakteres célcsoportját az idősek adják. A társadalom számára ma már talán természetes, ha egy aktív korú, negyvenes éveiben járó nyelvet vagy új szakmát tanul. Az azonban, ha egy nyugdíjas visszaül az iskolapadba, sokak számára meglepő, és talán érthetetlen. Minek tanulsz te már? Hisz nem is dolgozol! Minek az neked? Ilyen öreg fejjel miért kezdesz bele?

Pedig az időskori tanulás egyre meghatározóbb területe lesz a felnőttoktatásnak. Egyrészt azért, mert öregedő társadalomban élünk, ahol a 60 év felettiek létszáma – és így az idősoktatás szerepe – folyamatosan növekszik. Másrészt azért, mert a fejlett országokban az iskolázottsági szint és a várható élettartam növekedésével az idősödésről vallott nézeteink is változnak: tovább maradunk aktívak, esetleg tovább dolgozunk, új területeken próbáljuk ki magunkat, a nyugdíjba vonulás után még hosszú, aktív, élményekkel teli életszakaszt szeretnénk.

Az idősoktatás egyik hazai intézménye a Pécsi Szenior Akadémia, mely a Pécsi Tudományegyetem és az Aktív Időskorért Alapítvány közös fenntartásában működik, és 2024. őszén indítja 21. szemeszterét.

Az akadémia a pécsi és Pécs vonzaskörzetében élő 60 év feletti számára biztosít ingyenes tanulási lehetőséget. Tevékenységünk gerincét félévenként 7-7 nagyelőadás adja. Ezek témaköreiben illeszkednek célcsoportunk élethelyzetéhez és érdeklődési köréhez: történelem, helytörténet, neveléstudomány, pszichológia, vallástudomány, régészet, csillagászat, jogtudomány, környezetvédelem, egészségtudományok, stb. Szemeszterünk programja hallgatóink aktív részvételével alakul ki, rendszeresen érkeznek javaslatok témakörökre és előadókra, sőt, eddig 5 alkalommal szenior hallgatónk is tartott előadást az akadémián – ezt kiemelkedően fontosnak tartjuk, mert ezzel tudatosítható, hogy mindannyiunkban van olyan tudás és tapasztalat, mely a többiek számára érdekes és értékes lehet.

Az előadásokat tanfolyamok (informatika, idegen nyelv, társadalomtudományok) és alulról szerveződő tanulócsoporthok (túracsoportok, ping-pong csoport, társasjátékos csoport) egészítik ki. Kiemelten támogatjuk a hallgatói kezdeményezéseket, hiszen végső célunk a közösségépítés, az, hogy „önjáró” tanulóköröket hozzunk létre, melyek az akadémia támogatásával, de önállóan tudnak működni. Rendszeresen szervezünk egyéb kísérőprogramokat is: készségfejlesztő foglalkozásokat, piknikeket, zenés programokat. Ezek célja szintén a kisközösségek erősödésének támogatása, egymás megismerése, valós emberi kapcsolatok kialakítása, az elmagányosodás megelőzése.

Elsődleges célunk, hogy hallgatóink megélhessék a sikeres idősödés örömét. Szerezzenek új és naprakész ismereteket, ezáltal a mindennapokban magabiztosan igazodjanak el. Tanuljanak, legyenek elfogadóbbak, nyitottabbak, rugalmasabbak, fejlődjön kritikai érzékük és önbizalmuk. Legyenek egyéni és közös céljaik, melyek értelmet adnak az életnek.

Regisztrált résztvevőink száma közel 1000 fő, 85%-ban nők. Mint minden más felnőttoktatási szintén, itt is nehéz a férfiakat aktivizálni – férfi hallgatóink jó része „itt ragadt” férjekből, vagy párkeresőkből áll. Résztvevőink fele diplomás, másik fele középfokon végzett, sajnos alig találni általános iskolai végzettséggel rendelkezőket. Hosszabbtávú céljaink között szerepel az aluliskolázott, kiszolgáltatottabb és magunkra hagyottabb idősök elérése is.

Hallgatóink körét jórészt egyelőre azok az aktív pécsi idősök adják, akik rendszeresen vesznek részt más kulturális és közösségi programokon (nyugdíjasklub, színház és hangverseny, szenior örömtánc-csoportok, fesztiválok). 2023-ban Pécs város önkormányzata elfogadta a település idősügyi stratégiáját, melynek kialakításában mi is részt vettünk, s amely holisztikus megközelítésben kezeli az idősödés kérdését, és reményeink szerint hosszabb távon mintaértékű megoldásokat ad az öregedő társadalom kihívásaira.

A Pécsi Szenior Akadémia célja, hogy aktívan részt vegyen abban a szemléletformálásban, mely a 21. században elengedhetetlen az öregedéssel kapcsolatos gondolkodás terén. Az idősödésre már korai középkorunk óta tudatosan készülhetünk. Nem kell, hogy meglepetésként érjen mindet a nyugdíjazás, az esetleges betegségek, vagy más korlátok megjelenése. Nem kell, hogy öregségünkre másodrendű állampolgárként gondoljunk magunkra, vagy másokra hagyjuk az életünket befolyásoló döntéseket.

A hosszú és boldog időskor egyik titka emberi kapcsolataink minőségében rejlik. Feladatunk az, hogy valódi közösségek kiépítésével javítsuk a jóllétet és elősegítsük a minél tovább független időskor megélését a legtöbb 60 év feletti számára. A Pécsi Szenior Akadémián folyamatosan dolgozunk azért, hogy minél többen élhessék időskorukat önrányítva, a legtöbb jót kihozva a lehetőségekből egy elfogadó és támogató társadalom aktív tagjaként.

A Pécsi Szenior Akadémia megtalálható az alábbi linkeken:

<https://www.facebook.com/szeniorakademia>

<https://btk.pte.hu/hu/hfmi/pecsi-szenior-akademia>

<https://aktividoskorert.hu/>

A XXIV. évfolyamát zárta a Pusztahencsei Népfőiskola

2024. április 6-án ünneplő emberekkel telt meg a helyi művelődési ház nagyterme, ugyanis a Pusztahencsei Népfőiskola előadói, hallgatói és meghívott vendégei, közel hatvan ember, azért gyűltek itt össze, hogy – a már megszokott módon – ünnepélyes keretek között zárják le a XXIV. népfőiskolai évfolyamot.

Gazdag Ferenc, az előadások szervezője és levezetője beszámolójában értékelte a sikeres előadás-sorozatot, megköszönte az előadók lelkes és önzetlen munkáját, akik – egy kivétellel – tiszteletdíj és útiköltségtérítés nélkül ajándékozták meg felejthetetlen esték élményével a hallgatóságot. Szokás nálunk, hogy az évfolyamot a község polgármestere nyitja meg és ő is zárja be. Megköszöntük neki és a helyi önkormányzatnak, hogy évtizedek óta példaértékű módon támogatják anyagilag és infrastrukturálisan is ezt a valóban civil mozgalmat. A Pusztahencse Jövőjéért Egyesületnek is nagyon hálásak vagyunk, hiszen az ő anyagi és erkölcsi támogatásuk nélkül sem az előadások egy részét, sem pedig az egyéb rendezvényeinket (pl. kirándulások) nem tudnánk finanszírozni. Minden olyan kedves tagunkat, akik munkájukkal (pl. előadások, rendezvények szervezése, szponzorálása, előkészítése, lebonyolítása, stb.) segítették céljaink megvalósulását, oklevéllel jutalmaztuk. Megemlékeztünk az öt évvel ezelőtt elhunyt Dr. Szigeti Tóth Jánosról, akinek munkássága és szeretetre méltó személyisége mély nyomokat hagyott a pusztahencsei népfőiskolásokban. Felidéztek a 2017-es igen jó hangulatú záróünnepségünket, amelyen volt szerencsénk őt személyesen köreinkben köszönteni, aztán azokat a szép napokat, amelyeket az ő meghívásának köszönhetően a Balatonfelvidéken tölthettünk az ottani népfőiskolások vendégeként. Emlékét szívünkben örökké megőrizzük!

A Covid után úgy alakítottuk az előadások rendjét, hogy az évfolyamokat egy-egy őszi, illetve téli-kora tavaszi „szemeszterre” bontottuk. Ez azt jelenti, hogy november elején kezdjük az előadásokat (ezidőre mindenki végzett az őszi munkákkal), december közepétől jön egy téli szünet (az ünnepek miatt), majd január elejétől március végéig tart a második rész, így a tavaszi veteményezéseket zavartalanul lehet végezni. Az előadásokat hetente, szerdánként tartjuk este 6 órától a művelődési ház nagytermében, mert – hála Istennek! – már csak oda férünk be. Köszönhető ez annak az öröndetes ténynek is, hogy más településekről is sokan járnak ide. Az előadásokat előtte a Facebook-on hirdetjük, bárkit szeretettel várunk, a belépés ingyenes.

2023. november 8-án kezdtük a XXIV. évfolyamot Kákai Emese előadásával, aki „Tíz nap Torontóban” címmel kanadai élményeit osztotta meg velünk. Emese – nem hiába



Annus néni főzi a vaddisznó-húst a záróvacsorára



néprajzos szakember – még az öltözékével is, amelyet az észak-amerikai indián folklór motívumai inspiráltak, stílszerűen illeszkedett érdekes mondanivalója tematikájához.

Rá egy hétre Füller Tímea tartott könyvbemutatót „Egy hitoktató titkos naplója” címmel. Az oldott légkörű, jó hangulatú estét kellemesen fűszerezte a szerző finom ironiával át-szőtt, szívhez szóló felolvasása. Az est végén sokan dedikáltatták az új opuszt.

Ledneczki György kiváló dramaturgiai érzékeléssel november 22-re időzítette „John Fitzgerald Kennedy élete és titokzatos halála” című előadását, hiszen dátumra pontosan 60 éve történt a dallasi tragédia. Nagy érdeme volt az előadónak – a téma érdekessége és izgalmas volta mellett -, hogy Gyuri egyik megoldási verziót sem erőltette a hallgatóságra, teret engedve ezzel a következtetések egyénileg történő levonásának.

November 29-én Tihanyiné Hollósi Erzsébet jóvoltából megismerhettük Benedek Mihály nagydorogi születésű református püspök életútját és munkásságát. Komoly kutatásokon alapuló, korabeli (XIX. század eleji) dokumentumok alapján készült gyűjtemény is segítette közel hozni az elhangzottakat a publikumhoz.

A fentebb már említett bravúros időzítés másik példjaként szolgált Böndörné Jaksa Judit „A Mikulás története” című december 6-án tartott előadása. Amennyire kedvező volt az időzítés, annyira mostoha volt az időjárás (hóvihar!), így csak kevesen vállalták be az útnak indulást. Mindenesetre a kiválóan sikerült estnek híre ment és felmerült az igény a tagság körében az ismétlésre – bizonyára nem csupán Judit bájos Mikulás-jelmeze miatt!



Az oklevelek átadása. Tóth Györgyi elnök (Tolna Megyei Szabadművelődési és Népfőiskolai Társaság) és Koch Ádám a Pusztahencsei Népfőiskola fősponzora

Hefner Erika örökös tiszteletbeli elnök köszöntője



A „téli szünetben” – most már mondhatjuk, hogy hagyományos módon – Füller Sándor főzött a csapatnak a Boszorkány Sörözőben. A halászlé most is fantasztikusan jól sikerült, ezt az a közel harminc ember bizonyíthatja, akik részt vettek a lakomán, ahol a gasztronómiai élményeket jóízű beszélgetésekkel fejeztük meg.

Bár tavaly volt a Petőfi-bicentenáriumi éve, de mi híresek vagyunk rugalmasságunkról, így örömmel fogadtuk Serdült Benke Éva 2024. január 10-ei előadását „Petőfivel a Partiumban” címmel. Az egyébként önmagában is érdekes és nívós előadás sikeréhez alkotó módon járult hozzá Gutai Júlia közreműködése, akitől ritkábban hallott Petőfi-költeményeket hallhattunk avatott tolmácsolásban.

Január 17-én a „világcsavargó” Magyar Zoltán éppen itthon volt, így kapva-kaptunk az alkalmon, gyorsan meghívtuk hozzánk. Ami azon az estén kuriózum volt, az, hogy Zoli

A XXIV. népfőiskolai évfolyam előadói és hallgatói



A záróvacsera – desszert



most nem számtalan külföldi útja egyikéről tartott részletes beszámolót, hanem a vándorlás pszichológiai, spirituális motivációiról hallhattunk egy filozófikus mélységű gondolatokkal átszőtt, mindenki számára tanulságos vallomást.

Január 24-én új előadót avathattunk a Pusztahencsei Népfőiskolán Dr. Régi Tamás személyében. A professzor úr „25 év néprajzi kutatás Kelet-Afrikában” című tartalmas és magával ragadó előadásával nagy sikerrel debütált nálunk. A záróünnepségen azért nem lehetett jelen, mert a „Vérkört” futotta a Vértesben, ezzel is bizonyítva, hogy itthon is ott-hon van!

Nincs népfőiskolai évfolyam Gruber László nélkül! A Pusztahencse Jövőjéért Egyesület jóvoltából a világotutató földrajztanár január 31-én – a csapat kívánsága alapján – „Sivatagok, mozaikok, vádik és tengerek – Jordánia feledhetetlen csodái” címmel tartott fergeteges, majd kétórás előadást.

Február 7-én Gerzsei Ferencné tartott igen érdekes és kiválóan összeállított előadást „Szépek szépe balladája, avagy Szépségkirálynő-választás Magyarországon” címmel. Megcsodálhattuk a régi korok szépségeit, összehasonlíthattuk őket a maiakkal és megtudhattuk azt is, hogy a szépség nem csupán pénzt, hírnevet és hatalmat hozhat, hanem tragédiák forrása is lehet.

Február 14-én ismét új előadót köszönthetünk népfőiskolánkon Brunn János tanár úr és helytörténész személyében. „Epizódok Györköny történetéből” című előadásából sok fontos tény ismerhettünk meg a szomszéd település történetéből: a nevezetes cikádák (honfoglalás-kori ruhadíszek) pl. a korabeli hegytörvényeknek az egyes kihágásokra kimért bizzarr mértékű és módú szankció-repertoárját is. Külön köszönjük Jánosnak az ajándékba hozott és dedikált könyveket!

Ledneczkiné Dr Fritz Katalin február 21-én Rejtő Jenő életét mutatta be izgalmas és sok újdonsággal szolgáló előadásában. Nem volt könnyű dolga, mert míg Kennedynek a halálát övezi sok rejtély, Rejtőnek az életét! Sok, máig élő és egymásnak ellentmondó legenda szövevényéből bogozott ki Kati egy reálisnak tűnő verziót. Külön érdeme az előadónak, hogy ráirányította a figyelmet Rejtő Jenő lírikus oldalára is, hiszen eredetileg ő nem P Howard, hanem költő szeretett volna lenni!

Február 22-re meghívást kaptunk a Tolna Megyei Szabadművelődési és Népfőiskolai Társaság elnökétől, Tóth Györgytől Tolnára a „Közösségi értékek – értékes közösségek Tolna vármegyei értéktárak jelene és jövője” című konferenciára. Népfőiskolánkat Gerzsei Ferencné és Koch Ádám képviselték a rendezvényen.

**Dr Csók
Sándor verset
mond**



Február 28-án Juhászné Kovács Mária Szent II. János Pál pápa életét mutatta be nekünk. Bár sokan már életében szentként tisztelték és szerették, Marika Karol Wojtyła emberi oldalára fókuszálta a mondanivalóját, bemutatva mélységesen elkötelezett humanizmusát és közvetlenségét. A kiváló előadásból nem maradtak ki a magyar vonatkozások sem, így pl. a leendő pontifex háború előtti motoros túrája Magyarországon. Fájdalomtól nehéz szívvel kell az elmondottakhoz hozzá tennem, hogy Juhászné Kovács Marika idén júliusban rövid lefolyású súlyos betegségben meghalt. Majd negyedszázados működésünknek fájdalmas velejárója az, hogy a halottaink is szaporodnak. Mindegyikük, így Marika emlékét is örökre megőrizzük!

Március 6-án a Bagi Klára Julianna által a címben feltett kérdésre, miszerint „Zseni vagy örült? – Antoní Gaudí”, az előadás után mindenki a zsenire tette volna le a voksát. Klárika többször járt Barcelonában, az általa készített remek fotókat és videókat közkinccsá tette számunkra. Az egész este folyamán érződött az, hogy az előadó nemcsak elkötelezett híve a múlt század egyik legnagyobb építész munkásságának, de kiválóan ismeri is azt.

Az évfolyam utolsó előadását Laták István tanár úr tartotta „Nosztalgia és emlékezés Szabó Magda prózájában” címmel. A tudományos igényű végzett elemző munka, a filológiai precizitás szerencsésen elegyedett az előadó rendkívül jó kommunikációs készségével és a publikummal való közvetlen kapcsolattartásával. Nem hiába emlegettük az előadás után, hogy nem csak a tanár úr tanítványai, de mi is bevállalnánk egy érettségi vizsgát – legalább is ebből az egy tételből.

Az előadás után Stadlerné Tanácsa Zsuzsanna jóvoltából, aki egy szép ünnepi megemlékezést állított össze, közösen megemlékeztünk Március 15-ről is. Zsuzsanna egyébként igen lelkiismeretes munkát végzett az előadások előkészítésében, lebonyolításában, az előadások utáni levezető zsíroskenyér- és sütemény-partik megrendezésében. Ezek igen fontos részei a rendezvényeinknek, mert itt tudnak igazán egymással beszélgetni az emberek!

A beszámoló után Tóth Györgyi, a Tolna Megyei Szabadművelődési és Népfőiskolai Társaság elnöke köszöntötte a népfőiskolásokat, majd Hefner Erika örökös tiszteletbeli elnök is gratulált a sikeres évfolyamhoz, amely számokban röviden így néz ki:

- 15 megtartott előadás
- 539 látogató (látogatottsági átlag: 36 fő/előadás)
- 35 kiosztásra kerülő hallgatói oklevél (azok a hallgatók kapják, akik az előadások több mint felén jelen voltak).

**Gruber László
előadása
Jordániáról**



Az előadói, hallgatói és segítői okleveleket az elnök asszonnyal együtt osztottuk ki. Ezután következett a finom vaddisznóhúsból készült vacsora, amelynek alapanyagát főszponzorunk Koch Ádám biztosította, aki amellet, hogy a kezdetektől fogva szinte minden népfőiskolai előadáson jelen volt még vadász is! A vadhúst – mint már oly sokszor – Világ Sándorné Julcsi és Borza Györgyné Annus néni főzték meg – nagyszerűen! A süteményeket és az italokat a tagság hozta magával otthonról. Az éjszakába nyúló társas együttlét egyik fénypontja volt Dr. Csók Sándor nőgyógyász főorvos versmondása és énekes produkciója. Ő többször volt már ünnepelelt előadója népfőiskolánknak és 95 (!) éves kora ellenére rendkívüli fizikai és szellemi frissességnek örvend. Fantasztikus tudása, műveltsége, tapasztalata és sármos humora mindig örömteli perceket szerez a társaságában lévőknek. Mi is szeretjük őt és ő szereti és nagyra becsüli csapatunkat.

Ez volt a Pusztahencsei Népfőiskola XXIV. évfolyama. A sok megszerzett tudás, ismeret, élmény mellett a legfontosabb, hogy ez a közösség együtt tudott maradni, sőt még bővült is! Nem a lexikális tudás elsajátítása a lényeges, hanem az együtt töltött órák kedves emlékei, az összetartozás érzése, amely ebben az érzelmileg egyre hidegülő világban menedéket jelent a kulturális sivárság és züllés zord idejében. Reméljük, hogy népfőiskolánk XXV. évfolyamán is tovább tudjuk ápolni ezeket az értékeket!

**Juhászné
Kovács Mária
utolsó
előadása. Most
már csak a
szívünkben él!**

Gazdag Ferenc

EURÓPAI OKTATÁSI TÉRSÉG: **A mindenki számára elérhető felnőttoktatásnak és tanulásnak kiemelt európai prioritássá kell válnia**

EAEA nyilatkozat - 2024. június



Az Európai Felnőttoktatási Szövetség (EAEA) üdvözlöi az Európai Bizottság nyílt és nyilvános konzultációját az Európai Oktatási Térség féldőben történő felülvizsgálatáról, és szervezetünk kéri, hogy a felnőttoktatás és tanulás mindenki számára legyen az újonnan megválasztott Európai Parlament és az új Európai Bizottság első számú európai prioritása.

Emlékeztetve a 2023. évi szeptemberi nyilatkozatunkra, az EAEA üdvözlöi az Európai Tanács azon döntését, hogy az Európai Oktatási Térség (EGT) megvalósításának időtartamát öt évről tíz évre hosszabbítja meg, vagyis 2030-ig.

Különösen üdvözöljük az EAEA kulcsfontosságú követelésének, az új európai felnőttképzési menetrend (NEAAL) a létrehozását. Megfelelő támogatással ez a menetrend jelentősen, 60%-ra növelheti a felnőttoktatásban való részvételt 2030-ra.

Az EAEA azonban ragaszkodik ahhoz, hogy minden felnőtt, beleértve azokat is, akik nem/már nem dolgoznak, idősek és fogyatékkal élők, nevelési és gondozási kötelezettségekkel együtt az európai stratégiákban szerepeljenek - hangsúlyozva az egész életen át tartó tanulás fontosságát a társadalmi befogadás, valamint az aktív és egészséges időskorra tekintettel.

Az EAEA hangsúlyozza a felnőttkori tanulás és oktatás (ALE) alapvető szerepét, az új tanulók elérését, és rugalmas tanulási utak biztosítását mindenki számára, a korábbi tanulás figyelembe vétele és érvényesítése révén.

A nem formális ALE-t kulcsfontosságú oktatási ágazatként kell elismerni, amely érdekeltté teszi a tanulókat azáltal, hogy elérhetővé és élvezetessé teszi a tanulást számukra. Ennek elérése érdekében az EAEA javasolja a pénzügyi és strukturális források növelését, és hangsúlyozza a stabil állami finanszírozás szükségességét, különösen a kisebb ALE-szolgáltatók esetében.

Az ALE-ben való magasabb részvétel eléréséhez 2030-ra fel kell ismerni, hogy nem elég az ALE iránti keresletet erősíteni. A kereslet mellett a kínálati oldalt is erősíteni kell: a kiváló minőség és a magasabb színvonalhoz igazított infrastruktúra biztosításával.

Ez azonban nem érhető el az ALE jelenlegi projektalapú modelljével. Alapvető reformokra van szükség a jogi keretben, az állami finanszírozásban és az adórendszerben, valamint az irányítási struktúrákban.

Az EAEA üdvözli a digitális és zöld átállásra való összpontosítást, de hangsúlyozza, hogy a felnőttoktatóknak lehetőséget kell biztosítani a szükséges készségek fejlesztésére ahhoz, hogy ezt az oktatási tartalmakba és tanítási módszerekbe integrálhassák.

A digitális hozzáférés és készségek terén továbbra is jelentős különbségek vannak Európa-szerte, és ezek megoldásához jelentős forrásokra van szükség, ezen belül a felnőttoktatók képzéséhez is.

Az EAEA felhívja a figyelmet számos felnőttoktató bizonytalan munkakörülményeire, és jobb alap- és továbbképzési lehetőségeket sürget a felnőttoktatók számára, valamint jobb munkakörülményeket az ágazat strukturális támogatásának előmozdítása révén. Felismerve azt, hogy a fejlettebb és erősebb ALE-struktúrák elengedhetetlenül fontosak a befogadó oktatáshoz, és a minden felnőtt számára magas színvonalú tanulási lehetőségek biztosításához.

Munka és élet

Az EAEA hangsúlyozza a felnőttek alapvető és transzverzális készségei fejlesztésének fontosságát: a funkcionális analfabetizmus, a számolási készség és a digitális kirekesztés csökkentése érdekében Európa-szerte. Hangsúlyozza továbbá, hogy segíteni kell a fiatal felnőtteket, különösen a tanulási képességek fejlesztésében, a tanuláshoz szükséges kompetenciák jobb és hatékonyabb fejlesztése érdekében.

Az életvezetési készségek és kompetenciák központi szerepet játszanak a társadalmi beilleszkedésben és felkészülésben, de a kreativitásban, az innovációban és a problémamegoldásban is - az igazságos zöld és digitális átmenet megvalósítása és a jövő kihívásainak való megfelelés érdekében, Európában.

Az EAEA emellett felszólít a tudományra, az állampolgárságra és a demokráciára való nevelésre, valamint az interszekcionális megközelítések megerősítésére: a félretájékoztatás, az idegengyűlölet, a rasszizmus, az antiszemitizmus és a nemi alapú diszkrimináció, valamint a megkülönböztetés minden más fajtája elleni küzdelem érdekében, valamint az aktív állampolgári szerepvállalás és az aktív állampolgárság előmozdítása érdekében.

Demokratikus szerepvállalás.

Tekintettel a politikai polarizációs tendenciákra és a polgári részvétel egyre nehezebb keretfeltételeire számos európai országban, az állampolgárságra és a demokráciára nevelést az ALE központi elemeiként kell elismerni, és ennek megfelelően támogatni kell, egy nyitottabb és összetartóbb társadalom előmozdítása érdekében.

A globális polgárságra nevelés részeként a globális fejleményeket is ismét a középpontba kell helyezni – mindenképp a felnőttek számára, annak érdekében, hogy felhívjuk a

figyelmet a kölcsönös globális függőségekre, valamint a mindennapi és a politikai magatartás következményeire.

Ugyancsak központi hangsúlyt kell helyezni a jólétre: a felnőttekkel szembeni szakmai, társadalmi és családi igények egyre nagyobbak. Számos tanulmány szerint Európa-szerte növekszik a kiégéshez és a stresszhez kapcsolódó egyéb betegségek kockázata és azok esetei. A gazdaság ugyanakkor magasabb szintű szakmai szerepvállalást követel meg az úgynevezett „inaktív” és tartósan munkanélküliek részéről, akik közül pedig sokan lelki és testi egészségi problémákkal küzdenek.

A munkahelyi és a magánéleti jólét előmozdításának ezért politikai prioritássá kell válnia annak érdekében, hogy az emberek egészséges, boldog és önálló életet élhessenek.

A nem formális ALE erre a célra a programok széles skáláját kínálja, például az egészségügy, a természetalapú tanulás és kertészkedés, a művészetek és a kulturális oktatás területén, ugyanakkor az ALE mindig elősegíti a társadalmi befogadást, ami viszont pozitív hatással van a jólétre.

Végül az EAEA egy átláthatóbb, és egyben integráltabb Európai Oktatási Térség kialakítása mellett szorgalmazza, hogy az legyen koherens más szakpolitikai menetrendekkel, beleértve a Fenntartható Fejlesztési Célokat és az Európai Konszenzust a Fejlesztésért területeit.

Ehhez erősebb irányítási struktúrákra van szükség regionális, nemzeti és európai szinten.

A civil társadalmat a kormányzás minden területén be kell vonni annak biztosítása érdekében, hogy a politikák és struktúrák megfeleljenek az igényeknek, és a felnőtt tanulók érdekei legyenek a középpontban.

Az EAEA ajánlásai az európai döntéshozók számára:

1. A nem formális ALE elismerése: a nem formális ALE elismerése és támogatása kulcsfontosságú oktatási szektorként, amely képessé teszi a tanulókat a tanulásra, és elérhetővé és élvezhetővé teszi számukra magát a tanulást. Az ALE-rendszerek megőrzése és megerősítése a hosszú ALE-hagyományokkal rendelkező országokban folyamatos befektetésekkel és strukturális támogatással - és támogassa különösen azokat az országokat, amelyek új ALE-rendszereket építenek.
2. Pénzügyi és strukturális támogatás: az ALE pénzügyi és strukturális forrásainak növelése stabil állami finanszírozás mellett, különösen a kisebb szolgáltatók számára, hogy 2030-ra elérjék a 60%-os felnőttoktatási részvételi referenciaértéket. Elismerje, hogy az ALE iránti nagyobb kereslet megköveteli az ALE kínálati oldala a felnőttoktatók tisztességes munkakörülményeinek és a magas színvonalú tanulási szolgáltatás biztosítása érdekében.
3. Az ALE jogi kereteinek előmozdítása, erősebb irányítási struktúrák és a civil társadalom bevonása: Erősebb irányítási struktúrák létrehozása regionális, nemzeti és európai szinten, beleértve az ALE jogi kereteinek nemzeti és regionális szintű előmozdítását, a civil társadalom bevonásával minden lépésben biztosítani kell, hogy a szakpolitikák megfeleljenek a felnőtt tanulók igényeinek és érdekeinek.
4. Az európai ALE-kezdeményezések népszerűsítése: Ösztönözze a kevésbé megalapozott ALE-hagyományokkal rendelkező országokat, hogy erősítsék nemzeti és regionális ALE-világukat az olyan európai kezdeményezésekkel, mint az EEA és az Új európai felnőttképzési menetrend. Tegye láthatóbbá és elérhetőbbé az európai finanszírozási lehetőségeket ezen országok számára.
5. Inkluzív politikai stratégiák: Biztosítani kell, hogy minden felnőtt, beleértve a munkanélkülieket, az időseket, a fogyatékkal élőket, a gondozási és szülői felelősséggel rendelkezőket, bekerüljön az Európai Oktatási Térség stratégiáiba, hangsúlyozva az egész életen át tartó tanulás fontosságát a társadalmi befogadás, valamint az aktív és egészséges élet érdekében.

6. A felnőttoktatók alap- és továbbképzésének előmozdítása: Lehetőséget teremteni a felnőttoktatók számára, hogy fejlesszék készségeiket a tartalom- és tanítási módszerek fejlesztése területén.
7. A felnőttek alapvető, transzverzális és életvezetési készségeinek előmozdítása: A felnőttek alapvető, transzverzális és életviteli készségeinek erősítésére irányuló kezdeményezések támogatása a funkcionális analfabetizmus, a számolási készség és a digitális kirekesztés csökkentése, valamint a társadalmi befogadás, a felhatalmazás, a kreativitás, az innováció és a problémamegoldás fokozása érdekében.
8. Fókuszban a tudomány, az állampolgárság és a demokrácia oktatása: A tudomány, az állampolgárság és a demokrácia oktatásának megerősítése, valamint a félretájékoztatás, az idegengyűlölet, a rasszizmus, az antiszemitizmus és a nemi alapú diszkrimináció, valamint a megkülönböztetés minden más fajtája elleni küzdelemben az interszekcionális megközelítések megerősítése, és az aktív globális állampolgárság és a demokratikus szerepvállalás előmozdítása.
9. Fókuszban a jólét: Az oktatási politikákban a jólétet helyezze előtérbe, hangsúlyozva a nem formális ALE kulcsfontosságú szerepét az egészség, a társadalmi befogadás és az általános jólét előmozdításában.
10. Integrált és koherens politikai menetrendek: Egy koherensebb és integráltabb EGT előmozdítása, amely illeszkedik más szakpolitikai menetrendekhez, ideértve a fenntartható fejlődési célokat és az európai konszenzust a fejlesztésről, elismerve az ALE-t minden szakpolitikai területen alapvető fontosságúnak.

Forrás: eaea.org



Magyar Népfőiskolai Társaság

8282 Mindszentkállya, Jókai u. 40.

Tel.: 06 (20) 610 05 06

www.nepfoiskola.hu

marta@nepfoiskola.hu